

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.411.1.3.2024

Pan
Jarosław Wieszolek
Prezes Zarządu
Spółki Restrukturyzacji Kopalń SA
ul. Strzelców Bytomskich 207, 41-914 Bytom

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

S/23/005 Działania właściwych organów i instytucji w związku z zaprzestaniem działalności Kopalni Siersza w Trzebini oraz występowaniem zapadlisk na terenie Miasta i Gminy Trzebinia

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Spółka Restrukturyzacji Kopalń SA w Bytomiu ¹ , ul. Strzelców Bytomskich 207, 41-914 Bytom
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jarosław Wieszolek, Prezes Zarządu ² , od 2 kwietnia 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: – Janusz Siemienieć, Prezes Zarządu, od 14 lipca 2000 r.³ do 10 czerwca 2006 r., – Wojciech Banasiewicz, Prezes Zarządu, od 13 czerwca 2006 r. do 6 lutego 2007 r., – Grzegorz Widenka, Członek Rady Nadzorczej delegowany do czasowego wykonywania czynności Prezesa Zarządu od 10 lutego do 3 marca 2007 r., – Wojciech Fedko, Prezes Zarządu od 3 marca do 7 września 2007 r., – Marek Tokarz, Prezes Zarządu od 8 września 2007 r. do 21 czerwca 2017 r., – Tomasz Cudny, Prezes Zarządu od 22 czerwca 2017 r. do 22 września 2018 r., – Jacek Szuścik, Wiceprezes Zarządu ds. Likwidacji Kopalń od 23 września do 28 października 2018 r., – Janusz Gałkowski, Prezes Zarządu od 29 października 2018 r. do 22 października 2021 r., – Radosław Wojtas, p.o. Prezesa Zarządu od 23 października do 21 listopada 2021 r. oraz od 6 marca 2024 r. do 1 kwietnia 2024 r., – Janusz Smoliło od 22 listopada 2021 r. do 5 marca 2024 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zgodność działań SRK z planem likwidacji kopalni oraz zabezpieczenie w dostatecznym stopniu środowiska przed nadmiernymi szkodami w złożu i na powierzchni. 2. Prawdopodobieństwo likwidacji szkód górniczych powstających podczas i po likwidacji kopalni.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 1999 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych (badania kontrolne obejmują również działania i zdarzenia zaistniałe przed 1 stycznia 1999 r., w przypadku gdy miały wpływ na działalność objętą kontrolą).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Wojciech Graca, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/19/2024 z 11 stycznia 2024 r. 2. Mirosław Sekuła, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/20.2024 z 11 stycznia 2024 r. (akta kontroli str.1-5, 125-157)

¹ Dalej: „SRK” lub „Spółka”.

² Dalej: „Prezes”.

³ SRK została utworzona 14 lipca 2000 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W ocenie NIK decyzja o likwidacji Kopalni Węgla Kamiennego „Siersza” w Trzebini⁶ poprzez jej całkowite zatopienie była błędna, szczególnie w obszarach z historycznie udokumentowanym prowadzeniem tzw. płytkiej eksploatacji oraz na terenach, na których już wcześniej występowały zapadliska (zwane też deformacjami nieciągłymi). Konsekwencją przyjęcia błędnych założeń w zakresie likwidacji była m.in. konieczność uruchomienia pompowni i ponowne rozpoczęcie pompowania wód dołowych. Taki kontrolowany sposób zatapiania wyrobisk pokopalnianych, zdaniem NIK, w znacznym stopniu ograniczył powstawanie nowych zapadlisk, ograniczając równocześnie negatywne skutki i zagrożenia wynikające z całkowitego niekontrolowanego zatapiania Kopalni. NIK dostrzega, że SRK nie uczestniczyła w procesie podejmowania decyzji o likwidacji KWK Siersza, a była jedynie następcą prawnym Nadwiślańskiej Spółki Węglowej S.A. w Tychach⁷ i Kompani Węglowej S.A. w Katowicach⁸.

NIK ocenia negatywnie prowadzenie likwidacji KWK Siersza po zakończeniu⁹ obowiązywania zatwierdzonego przez Dyrektora OUG Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na rok 2001 bez planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego obowiązującego w kolejnym okresie.

Zdaniem NIK, SRK wykonała szereg działań zabezpieczających minimalizujących szkody w środowisku, zgodnie ze wskazówkami i wytycznymi wynikającymi z wydanych decyzji i sporządzonych ekspertyz, opinii i opracowań. Większość zagrożeń związanych z likwidacją KWK Siersza wynikało z działań i decyzji podjętych przed przejęciem tej kopalni przez SRK, w tym głównie z podjęcia decyzji o jej niekontrolowanym zatopieniu. Tak więc działania SRK skoncentrowane były na prowadzeniu monitoringu oraz przeciwdziałaniu i usuwaniu negatywnych skutków takiej metody likwidacji.

SRK podejmowała działania mające na celu budowę odwodnienia terenów zagrożonych podtopieniami, jednak działania te okazały się nieskuteczne z uwagi na nieuzyskanie prawa do dysponowania nieruchomościami.

SRK prawidłowo prowadziła ewidencję powstawania i likwidacji deformacji na terenie gminy Trzebina oraz na bieżąco (bez zbędnej zwłoki) usuwała występujące zapadliska. Ponadto SRK prowadziła szereg działań w celu zapobiegania zdarzeniom zapadliskowym oraz ich wczesnego wykrywania. W szczególności prowadziła: monitoring terenów zagrożonych, badania metodami georadarową, pomiaru grawimetrycznego, skaningu laserowego oraz pomiaru GPS¹⁰. Ponadto prowadzono wiercenia kontrolno-podsadzkowe i prace uzdatniające i zabezpieczające teren przed deformacjami nieciągłymi (zapadliskami).

Pozytywnie należy ocenić podjętą decyzję o rozpoczęciu pompowania wód dołowych z wykorzystaniem pompy głębinowej od maja 2023 r., co w efekcie przyczyniło się do zmniejszenia liczby powstających zapadlisk. Ostatnie z nich powstało 7 marca 2024 r.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: „KWK Siersza” lub „Kopalnia”.

⁷ Dalej: „NSW”.

⁸ Dalej: „KW”.

⁹ Tj. w latach 2002-2004.

¹⁰ Pomiaru geodezyjne przy użyciu systemu GPS (ang. Global Positioning System).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zabezpieczenie złoża kopalin i złóż sąsiednich oraz minimalizowanie szkód środowiskowych podczas likwidacji KWK Siersza

Opis stanu faktycznego

1. Obszar górniczy „Siersza I” zajmował¹² powierzchnię¹³ 40,3 km². W dniu 27 maja 1994 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa udzielił Koncesji nr 46/94 NSW na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża węgla kamiennego „Siersza” położonego na terenie miast: Trzebinia, Jaworzno i Chrzanów objętego obszarem górniczym „Siersza I”¹⁴.

(akta kontroli str. 300-319)

Kopalnia miała 4 szyby główne o głębokościach 192,5–389,5 m, przy czym jeden z tych szybów (Szyb 1 – Artur Nowy) został pogłębiany w 1985 r. do głębokości 544,5 m. Posiadała również 13 innych szybów (w okresie po II wojnie światowej) o różnych funkcjach – w tym wentylacyjnych. Wydobywanie węgla w ostatnich dekadach kopalni prowadzone było na 3 poziomach eksploatacyjnych o głębokościach: 190 m (poziom IV), 260 m (poziom V) i 350 m (poziom VI); wcześniej wydobywanie prowadzone było także na poziomach: 30 m (poziom I), 90 m (poziom II) i 130 m (poziom III). Maksymalna głębokość eksploatacji pokładów węgla w granicach złoża „Siersza” wynosiła 440 m.

Złoże węgla kamiennego i obszar górniczy kopalni „Siersza”, położone w północno-wschodniej części Górnośląskiego Zagłębia Węglowego (rejon niecki wilkoszyńskiej), w obrębie gmin: Trzebinia, m. Jaworzno, a w niewielkiej części także Chrzanów, nie graniczyły z innymi kopalniami i złożami węgla kamiennego. W tym rejonie prowadzona była także działalność górnicza innych kopalin: piasku podsadzkowego oraz rud cynku i ołowiu. Obszary górnicze ustanowione dla tych kopalin częściowo wchodziły na obszar górniczy Siersza I, w części południowej – OG Trzebionka I, zniesiony w 2011 r., dla złoża rud cynku i ołowiu „Balin-Trzebionka” (obecnie złożo skreślone z rejestru) oraz w części północno-zachodniej – OG Szczakowa III, zniesiony w 2019 r., dla złóż piasku podsadzkowego „Siersza-Misiury” (obecnie złożo zaniechane) i „Szczakowa pole II” (obecnie skreślone z rejestru).

Dokładna data odkrycia i rozpoczęcia eksploatacji pokładów węgla w rejonie miejscowości Siersza (obecnie dzielnica Trzebini) nie była znana. Ślady wyrobisk górniczych świadczą o tym, że już w połowie XVIII wieku miejscowa ludność wydobywała węgiel w niewielkich ilościach na wychodniach pokładów. Pierwszą kopalnią węgla była kopalnia „Albrecht”, założona w roku 1804, w której eksploatowano pokład 208. W roku 1808 powstała kopalnia „Izabella”, a w 1822 r. w miejscowości Krze kopalnia „Zofia”. Eksploatacja w obydwu kopalniach („Izabella” i „Zofia”) trwała z przerwami do roku 1840, w którym eksploatację przeniesiono z terenu Krza na północno-zachód, w kierunku Sierszy. W roku 1840 została założona nowa kopalnia „Trentowiec” (pomiędzy Krzem a Sierszą), a w roku 1843, na południe od kopalni „Izabella”, założono kopalnię „Elżbieta”. W 1852 r. zamknięto ostatecznie kopalnię „Zofia”. Po roku 1848, przez krótki czas, była

¹¹ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Został utworzony decyzją Ministra Górnictwa i Energetyki nr VMP/135/77 z 8 grudnia 1977 r.

¹³ W dniu 17 lipca 1996 r. Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zmienił decyzję w zakresie nadania i określenia granic terenu górniczego „Siersza I” (powierzchnia 42,7 km²), a w dniu 1 marca 1999 r. zmienił decyzję wyznaczając w koncesji granice obszaru górniczego „Siersza I” i terenu górniczego „Siersza I”.

¹⁴ W nawiązaniu do umowy z 15 marca 1994 r. pomiędzy Ministrem Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa a NSW.

czynna kopalnia „Czarne Bagno” w Ciężkowicach (w skrajnie zachodniej części późniejszego złoża „Siersza”). Duże dopływy wody do kopalń sierszańskich utrudniały eksploatację węgla. Celem osuszenia kopalń sierszańskich podjęto w 1836 r. na wielką skalę drażnienie sztolni w miejscowości Wodna. Prace te ciągnęły się do 1860 r.

Eksploatację węgla wznowiono w 1861 r. w kopalni „Nowa Izabela”, która dała początek późniejszej kopalni „Siersza”. Od 1884 r. funkcjonowała jako kopalnia „Artur”, w której prowadzono eksploatację przez okres międzywojenny aż do czasów współczesnych. W tym czasie zgłębiono główne szyby kopalni: Szyb 1 – Artur Nowy (1868 r.), Szyb 2 – Artur Główny (1884 r.) do głębokości 140 m oraz Szyb 3 – Artur Pomocniczy (1884 r.). Szyby te, po ich późniejszym pogłębieniu, funkcjonowały do czasów współczesnych, praktycznie do zakończenia eksploatacji w złożu „Siersza”.

Po II wojnie światowej w 1947 r., po włączeniu kopalni „Zbyszek”, powstało jedno przedsiębiorstwo pod nazwą kopalnia „Siersza”. W 1951 r. przyłączono do niej kopalnię „Krystyna” w Tenczynku, którą następnie w 1955 r. zlikwidowano. Do rozbudowy kopalni „Siersza” przystąpiono w roku 1949, a w następnych latach zwiększono obszar złoża w kierunku wschodnim i zachodnim.

Obszar złoża „Siersza” pod względem górnictwem dzielony był na pola, w tym: centralne, wschodnie, zachodnie i południowe, określane od geograficznej lokalizacji w obrębie złoża i oddzielone głównymi uskokami. Wyodrębniane było również pole Lech w części północno-zachodniej.

W latach 1900–1951 eksploatację prowadzono w polu centralnym, w pokładach węgla: 207, 208, 209 i 210. Do roku 1950 w polu wschodnim, zachodnim i południowym nie prowadzono eksploatacji górnictwa. W latach 60. XX w. udostępniono w granicach pola centralnego głębiej zalegające pokłady węgla poprzez pogłębienie szybu „Zofia” do głębokości 165,5 m, budowę nowego szybu „Artur IV” do głębokości 389,5 m, pogłębienie szybu „Artur Główny” do głębokości 367,5 m oraz zgłębienie szybu „Walter”, pełniącego rolę szybu wentylacyjnego. W bezpośrednim sąsiedztwie pokładów 214 i 301 wykonano podszybia na poziomie IV na głębokości 250 m oraz na poziomie V na głębokości 280 m. W latach 70. XX w. pogłębiono do głębokości 359,5 m szyb „Zbyszek”, udostępniając poziom VI na głębokości 350 m.

W południowej i wschodniej części pola centralnego udostępniono pokłady 209-210, 214 i 301, wykonując poziome wyrobiska kamienne: przekop przewozowy i jego kontynuację w kierunku wschodnim, przekop „Ligia” na poziomie V (1978 r.) oraz przekop wschodni na poziomie VI (1972–1978). Przekopy te pozwoliły na połączenie wentylacyjne i transportowe szybów „Artur” z szybem „Zbyszek” oraz w późniejszym okresie z szybem „Wschodnim”.

W latach 1983–1987 pogłębiono szyb „Artur Nowy” do głębokości 544,5 m w celu umożliwienia wybrania pokładu 301-2-3 w południowej części pola centralnego oraz pokładów 214 i 301 w polu południowym (Kleta, Plewa, 2001). W latach 90. XX w. przeprowadzono częściową likwidację wyrobisk górniczych w polu centralnym, a także zlikwidowano przez zasypanie szyby: „Artur Pomocniczy” (w 1994 r.), „Walter” (w 1997 r.) oraz „Paula” (w 1997 r.).

Pole wschodnie obszaru górnictwa „Siersza I” udostępnione zostało dopiero w latach 80. XX w. szybem „Wschodnim” oraz przekopami „Ligia” i wschodnim. Szyb „Wschodni” zgłębiono w latach 1980–1981 do głębokości 262,8 m. Eksploatację pokładów węgla w polu wschodnim rozpoczęto w 1982 r. i prowadzono w pokładach 207, 208 i 209-210 do 1999 r.

W polu „Lech” bezpośrednio na utworach karbonu zalega gruba (do 50 m) warstwa piasków czwartorzędowych, stanowiąca bardzo zasobny poziom wodonośny. W latach 1961–1963 wykonano w tym polu trzy szyby: „Lech 1”, „Lech 2” i „Lech 3”, o głębokościach odpowiednio: 170,2 m, 165,0 m i 99,7 m. Na skutek znacznych dopływów wody, po rozmrożeniu górotworu, wszystkie szyby zostały zatopione.

W partii złożeń „P, K, L” (południowo-zachodnia część złożeń) miąższość utworów czwartorzędowych była zdecydowanie mniejsza i nie przekracza 15 m, przez co zagrożenie ze strony wód podziemnych było znacznie mniejsze. Próby udostępnienia złożeń w tej partii podjęto w latach 1958–1961, wykonując szyb „Czech” o głębokości 52,0 m, który udostępnił pokład 207. Prace w tym rejonie zostały jednak wstrzymane (Kleta, Plewa, 2001). W latach 70. i 80. XX w. partia „P, K, L” została udostępniona poziomymi wyrobiskami kamiennymi: przekopem zachodnim II wykonanym od szybu „Zofia” (1970–1971), przekopem zachodnim IV wykonanym z chodnika podstawowego w pokładzie 209 (1978–1983) oraz przekopem południowym II wykonanym z chodnika podstawowego w pokładzie 214 (1985–1989). Przekopy te udostępniły pokład 208 w partii „P, K, L”, umożliwiając jego eksploatację, która była prowadzona w latach 1983–1991 na głębokości 60–240 m w dwóch warstwach o łącznej miąższości 4,1–5,6 m systemem ścianowym z podszadką hydrauliczną.

Pole południowe zlokalizowane było po południowej stronie uskoku południowego i charakteryzuje się bardzo urozmaiconą budową geologiczną, z silnie rozwiniętą tektoniką oraz występowaniem w nadkładzie grubych kompleksów utworów młodszych, głównie triasowych i jurajskich. Pole to nigdy nie było udostępniane pionowymi wyrobiskami górniczymi. Roboty udostępniające prowadzone były z sąsiedniego pola centralnego poziomymi wyrobiskami kamiennymi (przekopami południowymi poziomów V i VI), wykonanymi w latach 1982–1986. Przekopy udostępniły pokład 207 w centralnej i wschodniej części pola południowego, pokład 208 w zachodniej części pola południowego oraz pokład 209-210 w centralnej części pola południowego. Roboty przygotowawcze w obrębie pokładu 207 prowadzone były we wschodniej części pola południowego w latach 1983–1989, natomiast w obrębie pokładu 209-210 w zachodniej części pola południowego – w latach 1996–1998. Eksploatację węgla w polu południowym prowadzono bardzo krótko i w ograniczonym zakresie

(akta kontroli str. 203-289)

Likwidacja KWK Siersza spowodowana była wprowadzeniem rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego z dnia 30 kwietnia 1998 r. zakładającej zmniejszenie wydobycia węgla kamiennego w kolejnych latach w celu uzyskania dodatniej akumulacji na sprzedaży węgla, a docelowo dodatniego wyniku finansowego.

(akta kontroli str. 300-319)

Kopalnia zakończyła eksploatację w dniu 31 października 1999 r., likwidację rozpoczęto 1 listopada 1999 r., a zakończono 31 grudnia 2002 r. Wszystkie szyby zostały zlikwidowane, a wyrobiska kopalni stały się niedostępne, co potwierdziły przeprowadzone oględziny¹⁵. Po zakończeniu eksploatacji kopalnia „Siersza” nie była odwadniana, założono całkowite zatopienie wyrobisk kopalni. Orientacyjny termin pełnego zatopienia kopalni „Siersza” przyjmowano na około 2011 r.¹⁶ (w Planie czas zatopienia wyrobisk dołowych określono na sześć i pół roku). Faktycznie po upływie ponad 20 lat od wyłączenia pompowania nie doszło do wypełnienia leja depresji. Jak wyjaśnił Zarząd pomimo wykonania obliczeń całkowitej pojemności górotworu czas zatopienia wyrobisk może być oszacowany jedynie z dużym przybliżeniem, m.in. z uwagi na brak możliwości oceny geometrii leja depresji oraz brak możliwości oceny objętości skał wodochłonnych. Ponadto Zarząd stwierdził, że *na skutek różnych czynników wieloletniej suszy hydrologicznej, ujmowania wód do celów pitnych na ujęciach w szybach Lech przekazanych do Gminy Trzebinia oraz niedoszacowania*

¹⁵ Oględzinami objęto m.in. tereny szybów: Centralny, Artur Pomocniczy, Artur Główny, Artur Nowy i Artur IV, Zbyszek, Zofia i Anna.

¹⁶ Modelowe badania były prowadzone przez GIG w 2006 r.

pojemności górotworu i wielkości leja depresji – proces zatapiania byłego OG „Siersza I” nadal trawa, przy czym określa się, że było na końcowym etapie.

(akta kontroli str. 25-72, 300-319)

Obecnie złożę węgla kamiennego „Siersza” ma status złoża zaniechanego, przy czym w 2014 r. w jego granicach, w części północno-zachodniej, udokumentowane zostało złożę „Siersza 2” o powierzchni 13,31 km² (mające formalnie status złoża niezagospodarowanego), tym samym obszar złoża zaniechanego „Siersza” został zmniejszony do 26,59 km².

(akta kontroli str. 300-319)

Zarząd NSW uchwałą nr 1238/II/99 z 6 sierpnia 1999 r. postawił KWK Siersza w stan likwidacji. W uchwale likwidację uzasadniano m.in. złym wynikiem finansowym kopalni słabą jakością węgla, dużymi nakładami na zabezpieczenie z uwagi na niskie pokłady i obszary zabudowane oraz protestami mieszkańców¹⁷. Zasoby złoża „Siersza” zostały rozliczone w dodatku rozliczeniowym do dokumentacji geologicznej, zatwierdzonym decyzją Ministra Środowiska z 7 marca 2000 r.¹⁸ oraz w projekcie zagospodarowania złoża zatwierdzonym decyzją Ministra Środowiska z 7 marca 2000 r.¹⁹.

NSW opracowała „Program likwidacji KWK Siersza na lata 1999-2001”²⁰, zaakceptowany kierunkowo przez Ministra Gospodarki pismem²¹ z 8 listopada 1999 r. oraz aneks nr 1 do Programu zaakceptowany przez Ministra Gospodarki pismem²² z 25 października 2000 r. W Programie zapisano (w pkt 2.5 na str. 12) m.in., że w profilu stratygraficznym występuje m.in. warstwa czwartorzędu do grubości 49 m zbudowana z piasków, glin i ilów oraz zwietrzliny wapieni i dolomitów. W Programie założono zatopienie kopalni. Przy czym zapisano (na str. 31) m.in., że *W przypadku negatywnej opinii ww. opracowania²³ należy liczyć się z koniecznością wykonania pompowni wód podziemnych w celu utrzymywania wód podziemnych na poziomie wynikającym z powyższej ekspertyzy. W opracowaniu tym (ekspertyzie) nie zawarto negatywnej opinii, a zalecono monitorowanie poziomu wód. Ponadto w ekspertyzie zapisano m.in. Wyłączenie pomp głównego odwadniania spowoduje zatopienie zrobów i wypełnienie leja depresji jaki wytworzył się w wyniku długotrwałego drenażu górniczego. Podnoszenie zwierciadła wody będzie zachodzić do wysokości, przy której uzyskana zostanie równowaga hydrodynamiczna z poziomami wodonośnymi w otaczającym górotworze a więc ustali się quasi równowaga między dopływem lateralnym i zasilaniem z powierzchni terenu a odpływem. Prognozowany czas zatapiania kopalni „Siersza” w zasięgu występowania wyrobisk górniczych wyniesie około 6 i 1/2 roku. (...) Po zatopieniu kopalni i całkowitym wypełnieniu leja depresji, dotychczasowa wielkość zasilania około 14,5 m³/min = 0,240 m³/s wody powinna być przejęta przez cieki powierzchniowe. Zagrożone wystąpieniem podtopień będą głównie obszary, na których obecnie brak cieków lub ich koryta były odizolowane od wód gruntowych. Były to przede wszystkim tereny leśne. Kilka budynków może być objętych podtopieniem w miejscowościach Krze, Młoszowa i Trzebinia. W strefie zagrożenia może także znaleźć się wysypisko komunalne i niewielki park w miejscowości Siersza. Nie można wykluczyć pogorszenia stosunków wodnogruntowych w częściowo zabudowanym terenie miejscowości Siersza-*

¹⁷ Mieszkańcy Osiedla Wodna przy ulicy 1 Maja żądali m.in. wstrzymania eksploatacji ściany 502.

¹⁸ L.dz. DG/kzk/ZW/7138/99.

¹⁹ L.dz. DGe/MM/489-1419/2000.

²⁰ Dalej: „Program”.

²¹ DR-1/2731w/99.

²² DR-1/Bk/3170w/2000.

²³ Ekspertyzy „Konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebinii” opracowanej przez GIG.

Wyganka ale ocena zagrożenia dla tego terenu wymaga bardziej szczegółowej analizy po przeprowadzeniu inwentaryzacji istniejących rowów i sieci kanalizacyjnych.

W Aneksie nr 1 do Programu przewidziano m.in. działania uzdatniające i zabezpieczające istniejącą zabudowę i infrastrukturę techniczną, jak i tereny przeznaczone do zabudowy w Planie Przestrzennego Zagospodarowania²⁴.

Na podstawie Programu został sporządzony Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Plan ten został po uzgodnieniu z organami samorządu terytorialnego (Urząd Miasta w Trzebini, Chrzanowie i Jaworznie) zatwierdzony decyzjami Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w Krakowie²⁵ i tak:

- część podstawowa²⁶ 29 maja 2000 r.;
  - część szczegółowa²⁷ na lata 2000-2001 29 maja 2000 r. Termin ważności części szczegółowej planu ruchu ustalono na dzień 31 grudnia 2001 r.
- Plan ten był kilkakrotnie aktualizowany i uzupełniany stosownymi dodatkami i kolejnymi decyzjami przedłużano termin likwidacji KWK Siersza:
- do 30 stycznia 2001 r. uchwałą Zarządu NSW nr 1544/I/99 z 8 listopada 1999 r.;
  - do 31 lipca 2001 r. decyzją Ministra Gospodarki z 25 października 2000 r.;
  - do 31 grudnia 2001 r. decyzją²⁸ Ministra Gospodarki z 12 czerwca 2001 r.

(akta kontroli str. 25-72, 462-470)

Proces zatapiania kopalni rozpoczął się w dniu 1 grudnia 2000 r. poprzez wyłączenie pomp głównego odwadniania. Rozpoczęto również likwidowanie obiektów budowlanych i podstawowych zakładu górniczego.

W związku z podpisaniem w dniu 1 czerwca 2001 r. aktu notarialnego nr A 1472/2001, nastąpiło przekazanie KWK Siersza wchodzącej w skład NSW do SRK. Zarząd SRK uchwałą²⁹ z 8 lutego 2002 r. utworzył Oddział Spółki: Oddział w Jaworznie, Zakład Kopalnia Węgla Kamiennego „Jan Kanty-Siersza”, poprzez połączenie Oddziałów w Jaworznie (Zakład KWK „Jan Kanty”) i w Trzebini (Zakład KWK Siersza)³⁰.

(akta kontroli str. 429-440, 462-470)

W odpowiedzi na pytanie dlaczego podjęto decyzję o całkowitym zatopieniu kopalni Prezes SRK wyjaśnił: *Szczegółowa odpowiedź na to pytanie nie jest znana SRK, gdyż to Zarząd NSW jako przedsiębiorca górniczy prowadzący była KWK Siersza podejmował decyzje w 2000 r. wyłączając pompy odwadniające Kopalnię i decydując się na likwidację wyrobisk poprzez ich zatopienie. NSW jako przedsiębiorca górniczy miała szeroką wiedzę na temat uwarunkowań geologiczno-górnich oraz możliwych konsekwencji zatopienia kopalni, w tym informacje o prognozowanych skutkach zatapiania zawarte w zleconych ekspertyzach hydrogeologicznych. Dane posiadane przez Zarząd Kopalni i NSW S.A. o braku połączeń hydraulicznych złoża z innymi sąsiadującymi kopalniami, analiza kosztów likwidacji wyrobisk oraz prognoza wpływów wynikająca ze specjalistycznych ekspertyz wykonanych na zlecenie NSW*

²⁴ M.in. Zgodnie z Tabelą nr 4.4a: Harmonogram i koszty naprawy szkód górniczych: przewidziano do wykonania zadania: poz. 26 Podszadanie pustek (Siersza Trzebionka, Gaj), poz. 27 Likwidacja deformacji nieciągłych (Młoszowa, Karniowice Podbuczyna).

²⁵ Dalej: „OUG”.

²⁶ L.dz. 0234-75/13/00.

²⁷ L.dz. 0234-75/14/00.

²⁸ Idz. DR-1/8K/2001.

²⁹ Nr 67/2002/Z/I.

³⁰ Sąd Rejonowy w Katowicach, Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w postanowieniu nr KA.VIII NS-REJ.KRS/23 66/2/783 z 29 marca 2002 r. zarejestrował powyższe zmiany.

S.A. mogły być pomocne w podjęciu decyzji o likwidacji wyrobisk pogórnich głównie poprzez ich zatopienie.

(akta kontroli str. 34-36)

Po przejęciu KWK Siersza SRK kontynuowała likwidację kopalni na podstawie Planu, który został zaktualizowany dodatkiem nr 4 zatwierdzonym 2 lipca 2001 r., w którym dokonano zmiany przedsiębiorcy z NSW na SRK.

Opracowano kolejny Aneks nr 3 do Programu pt. "Program likwidacji SRK S.A. Zakład KWK „Siersza” na rok 2002”, który został zaakceptowany³¹ kierunkowo przez Ministra Gospodarki 23 stycznia 2002 r. pod warunkiem zakończenia niezbędnych prac likwidacyjnych w terminie do dnia 30 czerwca 2002 r.

Roczny plan likwidacji zakładu KWK „Siersza” na rok 2002 został zaakceptowany³² przez Ministra Gospodarki 7 lutego 2002 r. w wersji zweryfikowanej przez Państwową Agencję Restrukturyzacji Górnictwa Węgla Kamiennego S.A. w uzgodnieniu z Departamentem Restrukturyzacji Przemysłu Ministerstwa Gospodarki, z terminem zakończenia likwidacji do dnia 30 czerwca 2002 r.

(akta kontroli str. 429-470)

W związku z połączeniem kopalń „Jan Kanty” i „Siersza”, SRK 26 kwietnia 2002 r. przesłała do Ministerstwa Gospodarki prośbę³³ o akceptację „Programu likwidacji KWK »Jan Kanty-Siersza« na 2002 r.” Ministerstwo Gospodarki pismem³⁴ z 4 czerwca 2002 r. zaakceptowało kierunkowo „Program likwidacji KWK »Jan Kanty - Siersza« na 2002 r.-2003 r.”, pod warunkiem zakończenia niezbędnych prac likwidacyjnych w terminie do 31 grudnia 2002 r.

SRK przedłożyła w dniu 9 stycznia 2002 r. do OUG Dodatek nr 7 dotyczący aktualizacji Planu Ruchu w zakresie robót likwidacyjnych pozostałych do realizacji w 2002 r. Dodatek przedłożono do uzgodnienia odpowiednim organom samorządu w Trzebini, Chrzanowie i Jaworznie. Powyższy dodatek nie został jednak pozytywnie uzgodniony przez Burmistrza Miasta Trzebinia³⁵ z uwagi na brak zapisów dot. kanalizacji przy ul. Grunwaldzkiej, która jego zdaniem stanowiła własność KWK Siersza³⁶. Wobec faktu, że ww. Dodatek wpłynął do OUG w Krakowie po upływie terminu ważności Planu Ruchu likwidacji zakładu górniczego (tj. po 31 grudnia 2001 r.) postępowanie w sprawie zatwierdzenia dodatku nr 7 do części szczegółowej Planu Ruchu zostało umorzone³⁷.

Jak wyjaśnił Zarząd: *SRK nie posiada informacji w zakresie nieuzgodnienia przez Burmistrza Dodatku nr 7. Kanalizacja w ul. Grunwaldzkiej nie została wyszczególniona w Akcie notarialnym nabycia KWK przez SRK od NSW S.A. z 1 czerwca 2001 r.*

(akta kontroli str. 25-72, 429-479)

Likwidacja KWK Siersza po zakończeniu³⁸ obowiązywania zatwierdzonego przez Dyrektora OUG Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na rok 2001

³¹ Pismem nr DR-5/BK/2002.

³² Pismem nr. DR-5/BK/2002.

³³ Pismo nr SRK/1097/2002.

³⁴ Nr DR-5/BK/2002.

³⁵ Dalej: „Burmistrza”. Postanowienie nr GK/KOS.7625/ KWK/2/2000/1-39/01. z 3 stycznia 2002 r.

³⁶ W uzasadnieniu zapisano m.in.: Dla wyeliminowania zagrożenia skażenia wód gruntowych poprzez nieszczelną kanalizację w rejonie podtopień na Przedsiębiorcy ciąży obowiązek wykonania szczegółowej analizy stanu technicznego sieci kanalizacyjnej z uwzględnieniem aspektu migracji zanieczyszczeń w zmienionych warunkach przepływu ścieków na obszarach zagrożonych podtopieniami, a odbudowa kanalizacji powinna zostać uwzględniona w procesie likwidacji kopalni.

³⁷ Decyzja Dyrektora OUG w Krakowie nr I 75/0234/ 0002/02/00046/AR. z 22 stycznia 2002 r.

³⁸ Tj. w latach 2002-2004.

prowadzona była bez zatwierdzonego planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego, co szczegółowo opisano w części Stwierdzone nieprawidłowości.

Przy czym SRK nie posiadała dokumentów z oznaczeniem końca likwidacji KWK Siersza. W Decyzji Ministra Środowiska z 9 września 2004 r., stwierdzającej wygaśnięcie koncesji nr 46/94 z 27 maja 1994 r. udzielonej NSW na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Siersza”, przywołano dwa dokumenty³⁹ potwierdzające zakończenie likwidacji KWK Siersza. SRK poinformowała, że nie posiada wyżej wymienionych pism.

(akta kontroli str. 396-413)

Plan oraz dodatki zostały uzgodnione, stosownie do art. 81 ust. 3 ustawy obowiązującej wówczas ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo Geologiczne i Górnicze⁴⁰, m.in. przez Burmistrza, w tym postanowieniem⁴¹ z 10 kwietnia 2000 r. pod m.in. następującymi warunkami:

- Przedsiębiorca zobowiązuje się przedstawić, w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania niniejszego postanowienia, ekspertyzę weryfikującą ustalenia dokumentacji pt. „Konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebinii” opracowanej przez Główny Instytut Górnictwa w Katowicach, wykonaną przez podmiot zaakceptowany przez Burmistrza, a zalecenia wynikające z ekspertyzy uwzględnić w Programie likwidacji i wprowadzić dodatkiem do Planu ruchu.

- Przedsiębiorca zobowiązuje się do zachowania pełnej zgodności Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego z planem miejscowym zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Trzebinia, tj.:

- usunięcia sprzeczności pomiędzy możliwością wykorzystania terenów dla nowej zabudowy wynikającą z planu miejscowego, a kategoriyczną eliminacją nowej zabudowy dla terenów określonych w Planie ruchu jako proponowane do trwałego wyłączenia spod zabudowy (kategoria D) w tym:

- terenów Trentowca,
- terenów przy ul. Górniczej i Solskiego,
- terenów pomiędzy Młoszową i Karniowicami,

- doprowadzenia do całkowitej przydatności do zabudowy terenów określonych w Planie ruchu kategoriami Cx. W pierwszej kolejności działania te winny być prowadzone dla terenów przeznaczonych w planie miejscowym pod zabudowę mieszkaniową,

- rekultywacji w kierunku leśnym terenu składowiska przy szybie centralnym dla terenów przeznaczonych w planie miejscowym pod lasy - 293 RL, 70 RL,

- dokonania zmiany w obowiązującym planie miejscowym lub opracowania nowego planu dla terenów oznaczonych w planie miejscowym symbolami:

- 1P Myślachowice,
- 2P, 12P Trzebinia,
- 33P Karniowice,
- 2P Czyżówka,

w przypadku ich wykorzystania dla innej funkcji, niż ustalona obecnie obowiązującym planem miejscowym funkcja przemysłowo - wydobywcza.

³⁹ Pismo OUG z 20 lutego 2004 r., Nr I 75/516/0001/04/00518/ZDS oraz pismo Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach z 27 lipca 2004 r. znak: OSG-501/0012/04/JJK.

⁴⁰ Dz. U. z 2004 r. Nr 27 poz. 96, dalej: „Pgg”.

⁴¹ Nr GK/KOS.7766/KWK/2/2000

- Przedsiębiorca zobowiązuje się do prowadzenia co najmniej do roku 2007 monitoringu wpływu prac likwidacyjnych na środowisko i przedstawiania jego wyników Burmistrzowi jeden raz na kwartał, a po zakończeniu likwidacji kopalni do przedłożenia oceny rzeczywistego wpływu wykonanych prac likwidacyjnych kopalni na wszystkie elementy środowiska.

Zgodnie z wyjaśnieniem Zarządu: *Dyrektor OUG w Krakowie wydając decyzje zatwierdzające Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego KWK Siersza nie przeniósł warunków uzgodnienia planu ruchu do treści decyzji, nie przywołał też postanowień uzgadniających plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego.*

„Ekspertyza weryfikująca konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebini” została wykonana w marcu 2001 roku i została przekazana do Burmistrza. W ekspertyzie zawarto m.in.: prognozę wpływu zatapianej kopalni na wody podziemne wraz z określeniem możliwych zmian składu chemicznego wód i zagrożeń dla ujęć wodnych oraz użytkowych zbiorników wód podziemnych, analizę poprawności sposobu likwidacji kopalni w świetle oddziaływania na powierzchnię terenu oraz określenie stref zagrożonych podtopieniem terenu wywołanych odbudową terenów wodnych.

W ww. Ekspertyzie na str. 160 zapisano: *W wyniku likwidacji kopalni nastąpi zmiana dotychczasowych warunków hydrogeologicznych. Zmiana warunków hydrogeologicznych spowoduje powstanie niekorzystnych skutków na powierzchni terenu, które będą wymagały zastosowania określonych rozwiązań technicznych* Na str. 162 pkt 11 podano: *W wyniku zmiany warunków hydrogeologicznych w przedmiotowym obszarze w postaci podniesienia się poziomu wody nastąpi pogorszenie się parametrów fizykochemicznych skał. Skutkiem zmian warunków hydrogeologicznych może być reaktywacja płytkich starych zrobów poeksploatacyjnych i pustek oraz reaktywacja nieprawidłowo zlikwidowanych szybików. Zagrożenie deformacjami nieciągłymi może wystąpić głównie w rejonie: płytkich zrobów zawałowej eksploatacji pokładów węgla i eksploatacji rudnej, które były prowadzone do głębokości 50 m, szybów i szybików niewłaściwie zlikwidowanych, upadowych węglowych i sztolni rudnych. Z powyższych względów należy w zagrożonym terenie przeprowadzić zabiegi jego uzdatniania celem zabezpieczenia istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej, jak i terenów przeznaczonych do zabudowy w Planie Przestrzennego Zagospodarowania. Na str. 163 pkt 14 stwierdzono: Monitoring powinien służyć dla bieżących działań zapobiegawczych i minimalizujących zakres i skutki podtopień terenu oraz oceny zagrożenia deformacjami nieciągłymi. Z uwagi na możliwość powstawania szkód w obiektach budowlanych szczególnie w obrębie obszarów podtopień uważa się za celowe wykonanie oceny aktualnego stanu technicznego obiektów.*

Ponadto w wyjaśnieniu Zarząd podał: *W styczniu 2000 roku na zlecenie NSW S.A. wykonana została „Prognoza wpływu działalności górniczej oraz pozostawionych wyrobisk korytarzowych występujących na terenie górniczym „Siersza” na powierzchnię oraz określenie przydatności terenu do zabudowy po zakończeniu działalności górniczej” (...). W załącznikach do opracowania wykonano mapy kategorii przydatności terenu do zabudowy w granicach terenu górniczego Siersza. Dokumentacja została przekazana przez NSW S.A. do Urzędu Miasta w Trzebini na potrzeby opracowania dokumentów planistycznych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W lipcu 2007 r. – na zlecenie SRK wykonano opracowanie pt.: „Dokumentacja geologiczno-inżynierska dla terenów niezabudowanych, potencjalnie zagrożonych podtopieniem oraz reaktywacją starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK Siersza (...). W ramach dokumentacji określono obszary zagrożone występowaniem deformacji nieciągłych w obszarze płytkiego kopalnictwa do 100 m p.p.t. oraz określono obszary zagrożone*

podtapianiami po odtworzeniu się zwierciadła wód gruntowych. Przedmiotowa dokumentacja została przekazana w 2007 roku do Urzędu Miasta Trzebini (...) zmiana kategorii przeznaczenia terenu z kategorii D i Cx na tereny o innym przeznaczeniu powinna być przeprowadzona dopiero po wykonaniu prac uzdatniających podłoże terenu. Ponadto stwierdzono, że SRK nie posiada informacji czy NSW i jej następca prawny KW oraz SRK (następca prawny KW od 29 czerwca 2017 r.) wnioskowali o zmiany przeznaczenia terenów w dokumentach planistycznych, zwłaszcza dla terenów oznaczonych w planie miejscowym symbolami: 1P Myślachowice, 2P, 12P Trzebinia, 33P Karniowice, 2P Czyżówka. Ponadto, dokonano rekultywacji terenu w Rejonie Szybów „Artur” – składowiska odpadów w kierunku leśnym.

(akta kontroli str. 6-72, 87-124)

SRK na mocy umowy zawartej 1 czerwca 2001 r. z NSW nabyła postawioną w stan likwidacji KWK Siersza, a wraz z nią wszelką dokumentację likwidacyjną, decyzje i oceny oddziaływania likwidowanego zakładu górniczego na środowisko, a także prawa i obowiązki wynikające z zawartych umów oraz wynikające ze szkód górniczych, z ograniczeniem do szkód objętych planem ruchu likwidowanego zakładu oraz rocznym planem likwidacji na 2001 rok. Po przejęciu kopalni Spółka kontynuowała jej likwidację na podstawie ww. Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Spółka wykonała prace polegające na likwidacji obiektów i urządzeń pozostałych po zakończeniu wydobywania kopaliny w byłym zakładzie górniczym KWK Siersza⁴². W wyniku zakończenia likwidacji zakładu górniczego, zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 2 obowiązującej wówczas ustawy Pgg, zaszła konieczność wydania przez Ministra Środowiska decyzji o wygaśnięciu koncesji⁴³. Decyzję Ministra poprzedzało stanowisko Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach, o potwierdzeniu zakończenia likwidacji kopalni i uznaniu za celowe wydanie przez organ koncesyjny decyzji stwierdzającej wygaśnięcie koncesji⁴⁴. Na podstawie ww. decyzji oraz decyzji Ministra Środowiska nr DGe/RR/487-8316/2004.SRK (z listopada 2004 r.) SRK została zobowiązana do:

- prowadzenia monitoringu wpływu zatapiania byłej kopalni Siersza na środowisko, związanego ze zmianą stosunków wodnych w prognozowanym obszarze i podjęcia odpowiednich działań zabezpieczających w przypadku wystąpienia zagrożeń, a także wykonania szczegółowej analizy i badań prognostycznych zasięgu stref podtopień dla określenia docelowej rzędnej położenia zwierciadła wody po zatopieniu leja depresji oraz weryfikacji tempa zatapiania kopalni. Monitoring należy prowadzić do czasu całkowitego zatopienia wyrobisk górniczych, tj. nie krócej niż do 31 grudnia 2007 r.
- określenia szczegółowego zakresu i harmonogramu monitoringu w dokumentacji określającej warunki hydrologiczne, sporządzonej do 30 czerwca 2005 r. zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać dokumentacje hydrogeologiczne i geologiczno-inżynierskie⁴⁵ oraz przedstawienia jej do przyjęcia Ministrowi Środowiska w terminie 1 miesiąca od dnia jej wykonania. Dokumentacja ta wg decyzji miała być wynikiem prac geologicznych wykonanych zgodnie z zatwierdzoną przez Starostę Chrzanowskiego⁴⁶ „Dokumentacją projektowo-

⁴² Pismo OUG z 20 lutego 2004 r. nr I 75/516/0001/04/00518/ZDS.

⁴³ Decyzja Ministra Środowiska nr DGe/RR/487-6646/2004 z 9 września 2004 r. stwierdzono wygaśnięcie koncesji nr 46/94 z 27 maja 1994 r. udzielonej NSW na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Siersza” położonego na terenie miasta i gminy Trzebinia oraz miast Jaworzno i Chrzanów.

⁴⁴ Pismo z 27 lipca 2004r. znak OSG-501/0012/04/JJK.

⁴⁵ Dz. U. z 2001 r. Nr 153, poz. 1779, obowiązujące do 13 listopada 2005 r.

⁴⁶ Decyzją z 10 grudnia 2001 r. znak: OŚLR.VIII-752/6/2001.

kosztorysową na prowadzenie monitoringu wpływu zatapiania kopalni Siersza na środowisko wraz z projektem prac geologicznych na odwiercenie piezometrów”.

(akta kontroli str. 87-124)

2. SRK oraz jej poprzednicy prawni opracowali i wykonali m.in. następujące dokumentację w wymaganym zakresie:

- „Konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebini”⁴⁷,

- wykonano (maj 2000 r.) opracowanie pt. „Opinia dot. Aneksu nr 1 dokumentacji określającej warunki hydrogeologiczne w związku z wydobywaniem kopaliny ze złoża KWK „Siersza” wg stanu na dzień 31 grudnia 1999 r.”⁴⁸,

- wykonano (luty 2001 r.) opracowanie pt. „Dokumentacja projektowo-kosztorysowa na prowadzenie monitoringu wpływu zatapiania kopalni „Siersza” na środowisko wraz z projektem prac geologicznych na odwiercenie piezometrów”⁴⁹,

- opracowano (marzec 2001 r.) dokumentację pt. „Ekspertyza weryfikująca konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu górniczego „Siersza” w Trzebini”⁵⁰,

- wykonano (styczeń 2002 r.) „Operat z określenia współrzędnych otworów piezometrycznych TS-1 oraz TS-2 na wysypisku komunalnym w Trzebini”⁵¹,

- wykonano (kwiecień, maj 2005 r.) sieć otworów piezometrycznych dla prowadzenia monitoringu wpływu zatapiania kopalni⁵². Piezometr P-1 głęboki wykorzystany został do monitoringu wód podziemnych – gdyż wcześniej służył jako otwór podsadzkowy byłej KWK Siersza. Kopalnia prowadziła w nim obserwację wód podziemnych od czasu zakończenia działalności w 1999 r.,

- wykonano (maj 2005 r.) inwentaryzację ww. piezometrów do monitoringu wód – opracowanie pt. „Inwentaryzacja geodezyjna sieci piezometrycznej dla prowadzenia monitoringu wpływu zatapiania Kopalni „Siersza” na środowisko, zabudowana w Trzebini - Dzielnice: Siersza, Gaj, Krze, Młoszowa”⁵³,

- wykonano (czerwiec 2005 r.) „Sprawozdanie z wykonywanych prac i badań hydrogeologicznych w rejonach przewidywanego wpływu zatapiania Kopalni „Siersza” na środowisko”⁵⁴,

- od listopada 2005 r. prowadzono monitoring wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK Siersza na środowisko, w tym bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni oraz monitorowanie przepływu wód⁵⁵,

- opracowano (marzec 2006 r.) „Dokumentację hydrogeologiczną określającą warunki hydrogeologiczne w związku z zakończeniem odwadniania zlikwidowanego Zakładu Górniczego KWK Siersza”⁵⁶,

⁴⁷ Opracowana (Listopad 1999 r.) przez GIG (prace zakończono w 8 grudnia 1999 r.) przed wyłączeniem pomp głównego odwadniania KWK Siersza.

⁴⁸ Wykonana przez prof. dr hab. inż. A.S.

⁴⁹ Wykonana przez Przedsiębiorstwo z Katowic.

⁵⁰ Wykonana przez Przedsiębiorstwo z Katowic.

⁵¹ Wykonany przez Biuro z Jaworzna.

⁵² Sieć 10 piezometrów P-4, P-5, P-6, P-7, P-8, P-9, P-10, P-11, P-12, P-13 została wykonana przez firmę z Katowicach.

⁵³ Wykonana przez Przedsiębiorstwo z Katowic.

⁵⁴ Opracowane przez Przedsiębiorstwo z Katowic.

⁵⁵ Wielu wykonawców, umowy cykliczne na kolejne okresy i lata – zachowanie ciągłości pomiarów i sprawozdań z pomiarów w cyklach miesięcznych. Sprawozdania z prowadzonego monitoringu przekazywane były każdorazowo do Urzędu Miasta Trzebini.

⁵⁶ Opracowana przez Biuro z Trzebini. Dokumentacja zawierała m.in.: ocenę wpływu likwidacji kopalni na warunki wodne na powierzchni, weryfikację prognozy zatapiania (prognozowano zakończenie zatapiania na lata 2010-2013) oraz szczegółowy zakres czynności jakie należy prowadzić w ramach monitoringu wpływu zatapiania:

- wykonano (czerwiec 2007 r.) prace monitoringowe i naprawcze piezometru głębokiego P-1 po akcie wandalizmu – „Awaryjne udrożnienie podstawowego piezometru - otworu Głębokiego P-1 służącego do monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” na środowisko oraz bieżącej prognozy zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni”⁵⁷,
- wykonano (lipiec 2007 r.) opracowanie pt.: „Dokumentacja geologiczno-inżynierska dla terenów niezabudowanych, potencjalnie zagrożonych podtopieniem oraz reaktywacją starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK Siersza”⁵⁸. W ramach dokumentacji określono obszary zagrożone występowaniem deformacji nieciągłych w obszarze płytkiego kopalnictwa do 100 m p.p.t. oraz określono obszary zagrożone podtapianiami po odtworzeniu się zwierciadła wód gruntowych. Dokumentacja została przekazana w 2007 roku do Urzędu Miasta Trzebinia celem wykorzystania w dokumentach planistycznych Gminy Trzebinia, w tym studium uwarunkowań i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- opracowano (sierpień 2007 r.) „Projekt obserwacji geodezyjnych oraz sieci punktów obserwacyjnych, w rejonie starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK Siersza”⁵⁹,
- wykonano (sierpień 2007 r.) inwentaryzację i opracowanie „Aktualizacja mapy powierzchni w zakresie rzeźby terenu w rejonach potencjalnie zagrożonych podtopieniem terenu oraz reaktywacją starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK »Siersza«”⁶⁰,
- wykonano (wrzesień 2007 r.) pomiary i dokumentację pt. „Inwentaryzacja szczegółowa piwnic, budynków, rowów, sieci melioracyjnej i kanalizacji, usytuowanej w Sierszy - Osiedle Wygnanka”⁶¹,
- wykonano (II połowa 2008 r.) badania i sprawozdanie pt. „Badania geofizyczne terenów płytkiego kopalnictwa na terenie byłego obszaru górniczego »Siersza«”⁶²,
- wykonano (grudzień 2008 r.) dokumentację pt. „Założenie sieci punktów obserwacyjnych na terenie byłego obszaru górniczego »Siersza«”⁶³,
- od czerwca 2009 r. wykonywane były pomiary geodezyjne i operaty pomiarowe w ramach zadania pt. „Prowadzenie pomiarów i obserwacji makroskopowej na terenie byłego obszaru górniczego »Siersza«”. Monitoring osiadań powierzchni terenu⁶⁴,
- wykonano (grudzień 2012 r.) opracowanie pt. „Koncepcja przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK »Siersza« w Trzebinie wraz z określeniem metod odwodnienia”⁶⁵,

---

pomiar zwierciadła wód w piezometrach, pomiar przepływu w ciekach, pomiar chemizmu wód, obserwacje, terenów zawodnionych, przegląd obiektów budowlanych na terenach zagrożonych.

⁵⁷ Wykonany przez Przedsiębiorstwo z Katowic.

⁵⁸ Opracowana przez firmę z Katowic.

⁵⁹ Wykonanej przez firmę z Jaworzna.

⁶⁰ Opracowanej przez firmę z Jaworzna.

⁶¹ Wykonanej przez firmę z Jaworzna.

⁶² Opracowanej przez firmę z Jaworzna.

⁶³ Wykonana przez firmę z Trzebinia. W dokumentacji wyznaczono zasięgi 10 rejonów (Rejon A÷ Rejon J oraz 4 zlikwidowane upadowe: Rejon Magistrala Węglowa, Rejon Upadowa Czech, Rejon Upadowa Misiury, Rejon Upadowa Zygmunt i Sztolnia Węgierska Górka), przeznaczonych do prowadzenia obserwacji makroskopowych pod kątem powstawania deformacji nieciągłych oraz wysokościowych pomiarów geodezyjnych – ok. 350 reperów.

⁶⁴ Wykonywany był przez wiele firm (umowy cykliczne). Monitoring ten wykonywany był cyklicznie 1 raz na koniec każdego kwartału tj. 4 razy w roku. Sprawozdania z prowadzonego monitoringu przekazywane były każdorazowo do Urzędu Miasta Trzebinia.

⁶⁵ Opracowane przez firmę z Katowic. Przedmiotowe opracowanie zostało przekazane do Urzędu Miasta Trzebinia celem wykorzystania w dokumentach planistycznych Gminy Trzebinia, w tym studium uwarunkowań i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

- SRK (październik 2014 r.) zawarła umowę na „Wykonanie dokumentacji projektowej odwodnienia obszaru górniczego byłej KWK Siersza”. Wykonawca⁶⁶ nie wykonał zadania, w związku z czym w listopadzie 2017 r. SRK odstąpiła od umowy z winy Wykonawcy,

- opracowano (lipiec 2020 r.) dokumentację pt. „Aktualizacja koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK „Siersza” w Trzebini wraz z opracowaniem studium wykonalności”⁶⁷,

- SRK S.A. (30 sierpnia 2021 r.) podpisała umowę na realizację zadania pn.: „Wykonanie dokumentacji projektowej odwadniania obszaru górniczego byłej KWK Siersza”⁶⁸,

- od stycznia 2022 r. prowadzono cykliczny monitoring zatapiania byłego obszaru górniczego pt. „Prowadzenie monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” na środowisko, bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni oraz monitorowanie przepływu wód”⁶⁹.

Wyniki prowadzonego od 2005 roku monitoringu wód podziemnych wykazują stały, liniowy przyrost poziomu wody (średnio ok. 0,5m /miesiąc w górotworze w obszarze leja depresji związanego z byłą eksploatacją pokładów węgla kamiennego na byłym Obszarze Górniczym „Siersza I”. Sprawozdania z prowadzonego monitoringu przekazywane były każdorazowo do Urzędu Miasta Trzebini.

Od 2005 r. prowadzony był na zlecenie SRK comiesięczny monitoring wpływu zatapiania wyrobisk pogórnich po zlikwidowanej kopalni. Monitoring obejmuje ocenę wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK Siersza na środowisko, bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni, w tym pomiar poziomu zwierciadła wody w 13 piezometrach oraz 1 studni obserwacyjnej, pobór prób wód z piezometrów i cieków lokalnych. Wykonywane były badania i analizy fizyko-chemiczne, pomiary przepływu wód w ciekach powierzchniowych, a także obserwacje 22 rejonów o powierzchni ok. 49 ha terenu, obejmujących w szczególności obszary obniżenia potencjalnie zagrożonych zalewaniem po odtworzeniu się zwierciadła wód gruntowych pod kątem powstawania nowych zalewisk, deformacji nieciągłych oraz zmian hydrologicznych na powierzchni terenu. Z monitoringu wynika, że trwa ostatni etap zatapiania wyrobisk pogórnich.

(akta kontroli str. 113-124)

Dokumentacje z likwidacji kopalni wykonywane przez NSW, KW i Zakład Zagospodarowania Mienia w Bieruniu w zakresie robót podszadzkowych uzdatniających teren, rekultywacji powierzchni, usuwania szkód górniczych i wypłaty odszkodowań były przekazane do Archiwum Państwowego w Katowicach. W posiadaniu SRK były wszystkie dokumentacje dotyczące hydrogeologicznych konsekwencji likwidacji KWK Siersza i nieliczne dokumentacje z okresu likwidacji kopalni.

Jak wyjaśniła SRK: Brak kompletu dokumentacji z okresu likwidacji KWK Siersza nie ma negatywnego wpływu na skuteczność prowadzonych obecnie prac likwidacji zapadlisk oraz zabezpieczania terenu przed powstawaniem deformacji nieciągłych. Skuteczność po zakończonych pracach podszadzkowych w obszarze płytkiego kopalnictwa potwierdzana była poprzez wykonywanie: wierceń kontrolno-podszadzkowych oraz badań geofizycznych terenu. Większość prac podszadzkowych, likwidacyjnych i zabezpieczających KWK Siersza wykonywana była przez NSW

⁶⁶ Przez firmę z Krakowa.

⁶⁷ Wykonaną przez firmę z Trzebini. Przedmiotowe opracowanie zostało przekazane do Urzędu Miasta Trzebini celem wykorzystania w tworzonej wówczas studium uwarunkowań kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Trzebini.

⁶⁸ Z firmą z Warszawy.

⁶⁹ Opracowanej przez firmę z Jaworzna.

w ramach planu ruchu zakładu górniczego i nie dotyczyła historycznych wyrobisk i zrobów sprzed 1949 roku. Liczący ponad dwie dekady upływ czasu od wykonanych przez NSW prac likwidacyjnych na terenie byłego OG „Siersza”, a także zmiany w górotworze jakie nastąpiły od tego czasu oraz wpływ procesu zatapiania wyrobisk KWK Siersza zmuszają obecnie SRK do wykonywania na obszarach płytkiego kopalnictwa kompleksowych badań podłoża terenu bez względu na to, czy były na tych terenach przeprowadzane w latach ubiegłych prace podszadzkowe i zabezpieczające. Wykonywanie badań podłoża terenu każdorazowo poprzedzane było pozyskaniem z Archiwum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach aktualnych Informacji o warunkach geologiczno-górnich na terenie pogórnym, które zawierają dane o budowie geologicznej terenu, dokonanej eksploatacji górniczej i jej parametrach, kopie map górniczych, w tym map powierzchni terenu, map eksploatowanych pokładów wraz z zaznaczeniem płytkich wyrobisk i deformacji, map budowy geologicznej nadkładu nad produktywnym karbonem, mapy powierzchni z kategoriami przydatności terenu do zabudowy wraz z izoliniami osiadań terenu. W następnej kolejności mapy wyeksploatowanych pokładów były poddawane weryfikacji pod kątem przeznaczenia do wykonania nowych badań geofizycznych podłoża terenu. Wyniki z badań geofizycznych stanowią podstawę do wykonywania wierceń kontrolno-podszadzkowych w obszarach wykrytych anomalii w podłożu terenu celem wypełnienia ewentualnych pustek i rozluźnień w wyrobiskach i zrobach.

(akta kontroli str. 287-299)

W zakresie wykonywania zadań zabezpieczających i rekultywacji zapisanych w Planie stwierdzono m.in.:

- Szyby i połączenia wyrobisk z powierzchnią zostały zlikwidowane przez NSW w latach 1999÷2001 r., czyli na etapie likwidacji zakładu górniczego (zapisy na str. 38 Planu). Na etapie likwidacji szybów wykonano rekultywację techniczną w rejonie likwidowanych szybów⁷⁰.

- W 2001 roku Przedsiębiorstwo Usługowe GEOCARBON z Katowic wykonało prace uzdatniające w rejonie upadowych: Zygmunta, Misiury, Czech, Magistrali Węglowej oraz Sztolni Węgierska Górka (str. 40-41 Planu).

- Uzdatnianie terenów płytkiego kopalnictwa w rejonie ul. Grunwaldzkiej i ul. Górniczej prowadzone było między innymi w rejonie: Wilii i Parku NOT, Torowiska kolejowego kolei piaskowej oraz przy ul. Górniczej 3, 5, 2, 8 (str. 40-41 Planu).

(akta kontroli str. 25-72)

Ponadto w Planie (str. 95) m.in. przyjęto następujące założenia:

1. Tereny położone nad dokonaną eksploatacją pokładów węgla z zastosowaniem podszadki hydraulicznej należy uznać jako uspokojone i niestwarzające zagrożenia dla zabudowy i zagospodarowania terenu.
2. Tereny położone nad dokonaną eksploatacją pokładów węgla z zawałem stropu, prowadzoną na głębokości większej od 50 m można również uznać za bezpieczne dla zabudowy i zagospodarowania terenu (z wyłączeniem terenów wymienionych w pkt. 3 ppkt d).
3. W dalszym ciągu zagrożenia dla zabudowy i zagospodarowania terenu stanowią:
  - a) płytkie, stare zrobów zawałowej eksploatacji węglowej i rudnej prowadzonej do głębokości 50 m,

⁷⁰ Oględzinom w tym zakresie poddano szyby: Zofia, Anna, Centralny, Artur Pomocniczy, Artur Główny, Artur Nowy, Artur IV oraz Zbyszek.

- b) rejonry szybów i szybików, szczególnie gdy brak było wiarygodnych informacji o sposobie ich likwidacji,
- c) upadkowe węglowe i sztolnie rudne oraz „Magistrala Węglowa” do elektrowni „Siersza”,
- d) tereny w rejonach występowania zlepieńców myślachowskich, gdzie współczesna eksploatacja górnicza (w rejonie między Młoszową a Karniowicami) spowodowała występowanie znacznych deformacji nieciągłych w formie zapadlisk i głębokich szczelin,
- e) tereny dawnej odkrywki węglowej w Sierszy.

Ponadto zapisano (str. 106 Planu), że nastąpi wzrost zawodnienia w dolinach cieków, które obecnie prowadzą wody tylko okresowo. Takie cieki jak Stawki, Młoszówka oraz Pstrużnik staną się ponownie stałymi ciekami. Nie przewiduje się, aby zmiany przepływu w tych ciekach miały poważniejsze negatywne skutki dla powierzchni terenu, chociaż możliwe będą przypadki podtopienia piwnic w budynkach zlokalizowanych w dolinach tych cieków i wzrost zawodnienia terenu bezpośrednio przyległego do cieku.

Z prowadzonego na zlecenie SRK monitoringu wód powierzchniowych w ciekach, wynika m.in., że spływ wód powierzchniowych zależny był głównie od intensywności opadów atmosferycznych. W grudniu 2023 r. odnotowano nieznacznie większe wielkości przepływów na ciekach⁷¹. W Potoku Pstrużnik (punkt pomiarowy P.P.2) nie stwierdzono zwiększonego przepływu wody w górnym jego odcinku, nadal nie odtworzyły się źródła cieku. Odtworzenie poziomu wód gruntowych w górnym odcinku potoku Młoszówka (punkt pomiarowy P. P. 3) nastąpiło w 2019 r. Przepływ wód w Potoku Stawki uwarunkowany był przegrodami utworzonymi przez siedlisko bobrów zlokalizowane pomiędzy ul. Krakowską, a nasypem torowiska kolejowego.

Zdaniem Zarządu SRK: *Ogólnie powrót wód gruntowych i spływ wód powierzchniowych do cieków we wschodniej części byłego OG „Siersza I” nie wywołały poważniejszych negatywnych skutków. Aktualnie odnotowuje się lokalne występowanie terenów podmokłych w bezpośrednim sąsiedztwie koryta, w strefie obniżenia doliny cieku lub w miejscach płytkiego występowania słabo przepuszczalnych dla wód warstw gruntu.*

(akta kontroli str. 25-72)

Zgodnie z zapisami Planu (str. 107) inaczej przedstawiała się sytuacja w tych terenach, gdzie obecnie brak cieków lub ich koryta były odizolowane od wód gruntowych przyległych terenów (potok Kozi Bród oraz kanał wód przemysłowych). (...) Brak w tym rejonie wyraźnego spadku powierzchni terenu, wpływu prowadzonej eksploatacji węgla w pokładzie 208 oraz uszczelnione koryto potoku Kozi Bród pozwalają przypuszczać, że po wypełnieniu leja depresji, w rejonie tym mogą wystąpić lokalne podtopienia. (...) Natomiast w dolinie, przez którą przebiega obecnie kanał wód przemysłowych, mamy do czynienia z niekorzystnymi zmianami morfologii terenu. Wystąpiły tu bowiem nie tylko największe obniżenia poeksploatacyjne (do 13 m), ale także ich rozkład był niekorzystny bowiem w strefie zasilania na linii wododziału, wartości obniżen były niewielkie lub zerowe a maksymalne wielkości wystąpiły w strefie drenażu czyli w osi doliny. Obszar ten należy więc uznać jako najbardziej zagrożony możliwością wystąpienia podtopień gruntów. Już obecnie występują tu dwa zalewiska Wn14 i Wn15, co świadczy o nieskuteczności odwadniania tego terenu. Zgodnie z wyjaśnieniami Zarządu: *Teren zalewisk Wn-14 i Wn-15 był odwadniany rowami do cieku Kozi Bród. Wody z terenów leśnych, grawitacyjnie spływają rowami melioracyjnymi, w tym z zalewisk z głównym odpływem*

⁷¹ Ciek XV (punkt pomiarowy P.P.29), Potok Stawki (punkt pomiarowy P.P.21) oraz w Potoku Młoszówka.

rowem od zalewiska W-14/87 do cieku Kozi Bród z wylotem w rejonie ul. Młyńskiej w Trzebini. W ramach wykonania Dokumentacji projektowej odwadniania obszaru górniczego byłej KWK Siersza dla Zlewni VI, VII i VIII wykonywanej przez firmę H. Sp. z o.o. - zaproponowano w koncepcji z kwietnia 2023 r. wykonanie rowów odwadniających tereny leśne, w tym: rów odwadniający położony pomiędzy ul. Grunwaldzką a ciekami Kanał wód przemysłowych z wylotem do rowu Kanał wód przemysłowych przed włączeniem do cieku Kozi Bród w rejonie ul. Podwale oraz pogłębiony rów odwadniający po trasie istniejącego cieku od zalewiska Wn-15/87 do zalewiska Wn-14/87 z wylotem do cieku Kozi Bród w sąsiedztwie ul. Młyńskiej.

Uzgodnienie i wykonanie w/w rowów napotkało na problemy, na które składają się:

- wykonanie zwiększonego odprowadzenia wód gruntowych i opadowych z odwodnienia terenów leśnych wymaga przebudowy cieku Kozi Bród (pogłębienia i poszerzenia) zwiększającego przepustowość aktualnie betonowego koryta,
- wykonanie odwodnienia terenów bezpośrednio sąsiadujących z ciekami Kozi Bród w rejonie ul. Młyńskiej i ul. Podwale w Trzebini wymaga pogłębienia i poszerzenia koryta cieku,
- grawitacyjne odwodnienie terenu, w tym częściowo terenu leśnego z obniżeniem poeksploatacyjnym przy ul. Młyńskiej wymaga pogłębienia sąsiadującego cieku Kozi Bród o ok. 1,2 m,
- wykonanie odwodnienia terenów wymaga wykupu całych działek gruntów, gdyż właściciele nie wyrażają zgody na wykupy pod rowy odwadniające.

Aktualnie działki zajęte pod ciek Kozi Bród nie były uregulowane prawnie, a prywatni właściciele, żądają wypłat odszkodowań za tereny zajęte przez koryto cieku oraz projektowane poszerzone koryto cieku. Grunty zajęte pod wody płynące podlegają ograniczeniu w obrocie prawnym na podstawie Ustawy prawo wodne, w związku z tym SRK nie ma możliwości wykupu gruntów lub wypłaty odszkodowań za zajęcie gruntów pod wody płynące. W związku z powyższym prace projektowe nie mogły być dokończone. Wnioski wynikające z prowadzonych dotychczas prac projektowych i koncepcyjnych na zlecenie SRK wskazują na konieczność pozyskania partnera do wykonania przebudowy cieku Kozi Bród w procedurze „Specustawy przeciwpowodziowej” lub dopisanie SRK do listy podmiotów uprawnionych do skorzystania z zapisów specustawy przeciwpowodziowej.

(akta kontroli str. 25-72)

Ze względu na przewidywane podtopienie w rejonie parku komunalnego w miejscowości Siersza oraz w obniżonej części parku przy budynku NOT w Sierszy, teren ten w 2000 r. zostanie objęty szczegółowymi pomiarami niwelacyjnymi w celu określenia możliwości grawitacyjnego odwodnienia. W przypadku braku takiej możliwości rejon ten zostanie niwelacyjnie zrównany do poziomu terenów przyległych a następnie zrekultywowany w kierunku uzgodnionym z samorządem terenowym. Szczegółowe geodezyjne pomiary wysokościowe obniżenia w rejonie Parku NOT wykonane zostały w ramach zadania pn.: „Aktualizacja koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK „Siersza” w Trzebini wraz z opracowaniem studium wykonalności” w 2020 r. Pomiary wykluczyły możliwość grawitacyjnego bezpośredniego odprowadzenia wody z niecki terenowej Parku przy budynku NOT do odbiornika jakim był Kozi Bród. Z pomiarów geodezyjnych wynika, że celem zapewnienia odpowiedniego spadku na trasie odprowadzenia wód i odprowadzenia grawitacyjnego wód do cieku Kozi Bród w rejonie ul. Podwale, należy wykonać ok. 400 m rurociągu kanalizacji deszczowej kłd DN 1200 mm posadowionego na głębokości do 4 m p.p.t. z trasą poprzez tereny zabudowy mieszkaniowej, teren torowiska kolejowego, tereny łąkowe i nieużytki.

Wykonanie inwestycji wymaga wcześniejszej przebudowy cieku Kozi Bród na odcinku ok. 1,4 km, tj. jego poszerzenia oraz pogłębienia. Zadania nie można wykonać z uwagi na brak zgód i konieczność przebudowy cieku Kozi Bród.

(akta kontroli str. 25-72)

Zgodnie z opracowaną w 2020 r. dokumentacją⁷² (str. 199-201) podnoszący się poziom wód w górotworze karbońskim osiągnął, według danych prowadzonego monitoringu zatapiania kopalni „Siersza”, w listopadzie 2019 r. rzędną +286,08 m n.p.m. Poziom ten wg autorów opracowania wskazywał na możliwość wystąpienia już w najbliższej przyszłości kontaktu hydraulicznego wód karbońskich z wodami czwartorzędowymi czy powierzchnią terenu. Ponadto stwierdzono, że w związku z likwidacją sąsiadujących zakładów górniczych: ZG „Trzebionka” oraz Kopalni Piasku „Szczakowa” nie istnieje zagrożenie bezpieczeństwa dla ruchu tych zakładów, a przeprowadzona analiza wskazała, że w związku z podnoszącym się poziomem wód w utworach karbońskich nie ma zagrożenia dla podziemnych zbiorników wodnych (GZWPd Tr-452 Chrzanów, GZWPd Tr-454 Olkusz - Zawiercie) czy ujęć wód na terenie byłego OG „Siersza I” (ujęcie wód Lech, źródła „Buk” i „Biały Dół”)⁷³. Przy czym podnoszenie się poziomu wód może skutkować tworzeniem się zalewisk na powierzchni obniżonego terenu⁷⁴ oraz przemieszczeniami skał opadowych z zawału w płytkich starych zrobach, czy warstw nadkładu do niezlikwidowanych wyrobisk górniczych co będzie skutkowało powstawaniem deformacji nieciągłych na powierzchni terenu. Koszty ewentualnych napraw lub wypłaty odszkodowań określono na ponad 94 mln zł⁷⁵. We wnioskach zawartych w ww. opracowaniu zapisano m.in., że analiza wartości szacunkowych ewentualnych szkód w przypadku niepodejmowania działań zapobiegawczych wykazała, że były one kilkukrotnie większe od wartości szacunkowych prac zmierzających do przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewiskowych, co potwierdzało konieczność niezwłocznego podjęcia działań. Ponadto w ww. dokumentacji zalecono, w celu zminimalizowania ewentualnych kosztów mogących wystąpić szkód, niezwłoczne przystąpienie do prac projektowych i terenowych m.in.:

- w obrębie zlewni Z-IX budowę dwóch pompowni⁷⁶ (nie wykonano),
- wykonanie otworów – studni odwadniających górotwór karboński⁷⁷ (nie wykonano),
- wykonanie przebudowy potoku Kozi Bród⁷⁸ (nie wykonano),
- zasypanie lokalnych niecek terenowych z wykonaniem rowów drenażowych w rejonie ul. Młyńskiej, w rejonie Kolonia Wygnanka oraz w rejonach 1A oraz 1B (nie wykonano),

⁷² Aktualizacja koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewiskowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK w Trzebini wraz z opracowaniem studium wykonalności

⁷³ Podnoszenie się poziomu wód karbońskich w górotworze nie spowoduje pogorszenia chemizmu wód w ujęciach ani wód gruntowych czy powierzchniowych. W miarę podnoszenia się poziomu wód karbońskich następuje ich „wysładzanie” (zmniejszanie zawartości jonów siarczanów SO₂ 2-). Już obecnie zawartość jonów siarczanów SO₂ 2- była w piezometrze P-1 niższa niż w potoku Kozi Bród.

⁷⁴ Powodujących podmakanie budowli, korozję urządzeń podziemnych oraz przeobrażenia w szacie roślinnej, powrót wód do naturalnych koryt wysuszonych cieków, tworzeniem się rozlewisk spowodowanych wypływem wód z koryt cieków do obszarów obniżonych wskutek górniczych deformacji powierzchni terenu.

⁷⁵ Łączna wartość kosztów związanych wykonaniem prac zapobiegających powstawaniu podtopień i terenów zalewiskowych wynosiła 31,7 mln zł (netto), w tym koszty opracowań dokumentacyjnych: 1,69 mln zł, koszty robót wykonawczych 30,1 mln zł.

⁷⁶ Z uwagi na fakt, że grawitacyjne odprowadzenie wód opadowych i gruntowych z terenów tworzących lokalne niecki nie znajdowało technicznego i ekonomicznego uzasadnienia.

⁷⁷ Wyniki prowadzonego monitoringu wskazują, że poziom wód karbońskich osiągnął rzędne wyrobisk w pokładach 207 i 208, do których proponuje się prowadzenie wierceń. Wzrost ciśnienia hydrostatycznego będzie skutkował wypływem wód, a przy wysokiej sprawności otworów – studni może doprowadzić do stabilizacji ciśnienia hydrostatycznego.

⁷⁸ proponuje się wykonanie pogłębienia potoku z rozszczelnieniem dna i skarp bocznych również na odcinku pomiędzy proponowanymi wcześniej przebudowami.

- wykonanie regulacji zapewniającej prawidłowy spływ wraz z konserwacją rowu ziemnego oraz rowu z elementów betonowych odprowadzających wodę z zalewiska Wn-14/87 w zlewni Z-VI (nie wykonano),
- rekonstrukcje z pogłębieniem rowu odwadniającego zlewnię Z-VII wraz z koniecznymi przebudowami przepustów na drogach leśnych i rurociągu wody Ø400 mm (nie wykonano),
- rekonstrukcje z regulacją i pogłębieniem rowów odwadniających zlewnię Z-VIII do zbiornika Wn-14/87 w zlewni Z-VI z przebudową przepustów na drogach leśnych (nie wykonano),
- wykonanie prac odwodnieniowych w zlewni Z-XV (nie wykonano),
- wykonanie proponowanych odwodnień zlewni Z-IX, Z-X i Z-XI poprzedzone obserwacjami co do zachowania się wód w górotworze po wykonaniu otworów studziennych (nie wykonano).

Niewykonanie ww. zadań uzasadniano brakiem pozyskania zgód na dysponowanie na cele budowlane nieruchomościami pod projektowaną trasę pogłębienia i poszerzenia cieku Kozi Bród, a tym samym brak możliwości uzyskania pozwolenia na budowę, co szczegółowo opisano w części Stwierdzone nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 172-202, 364-379)

Zagrożenia wynikające z zatopienia kopalni przedstawiono również m.in. w: - dokumentacji projektowo kosztorysowej na prowadzenie monitoringu z 2001 r. (str. 3): *W świetle wyników wykonanych opracowań prognostycznych, zatopienie kopalni „Siersza” może mieć negatywne skutki dla powierzchni w postaci lokalnego zawodnienia gruntów i skażenia wód gruntowych. Zmiany stosunków wodnych mogą też wpłynąć na reaktywację starych płytkich zrobów i w dalszej konsekwencji pośrednio przyczynić się do wystąpienia deformacji nieciągłych.* (str. 37) Zakres i sposób monitorowania deformacji terenu miał być określony w oddzielnym opracowaniu,

- dokumentacja hydrogeologiczna określająca warunki hydrogeologiczne w związku z zakończeniem odwadniania zlikwidowanego zakładu górniczego KWK Siersza z 2006 r. (str. 113 i 114) *W rejonach dawnej, płytkiej eksploatacji węgla, występuje nadal zagrożenie wystąpieniem ciągłych i nieciągłych deformacji terenu. Po tej eksploatacji w górotworze pozostają pustki. Zarówno pierwotne pustki pogórnice (pozostawione w masywie skalnym na poziomie dokonanej eksploatacji) jak i wtórne pustki (pozostawione w strefach zawału), mogą ulegać zawałowi w trakcie wypełnienia, inicjując proces zapadliskowy, który w szczególnych przypadkach dociera do powierzchni terenu. Procesom tym może sprzyjać również powtórne zawodnienie górotworu. (...) Przewidywane obszary podtopień jak i rejonów dawnej, płytkiej eksploatacji górniczej należy uznać za tereny, na których mogą wystąpić niekorzystne zmiany stosunków wodnych po zatopieniu kopalni, skutkujące zmianami warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.*

(akta kontroli str. 25-72)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Likwidacja KWK Siersza po zakończeniu⁷⁹ obowiązywania zatwierdzonego przez Dyrektora OUG Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego na rok 2001 prowadzona była bez planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego. W efekcie SRK prowadziła od 2002 r. roboty związane z likwidacją Kopalni niezgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy Pgg, tj. bez zatwierdzonego przez Dyrektora

⁷⁹ Tj. w latach 2002-2004.

OUG w Krakowie planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Art. 63 ustawy Pgg w brzmieniu obowiązującym w 2002 r. stanowi, że podstawą ruchu zakładu górniczego jest plan ruchu zakładu górniczego który wymaga zatwierdzenia przez Dyrektora OUG (art. 64 ust. 4 Pgg), a w związku z art. 81 ust. 1 Pgg, do likwidacji zakładu górniczego stosuje się odpowiednio przepisy o ruchu zakładu. Jednym z warunków zatwierdzenia planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego jest zapis art. 81 ust. 3 który stanowi, że plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego wymaga uzgodnienia z właściwym wójtem, burmistrzem lub prezydentem. Burmistrz odmówił uzgodnienia przedmiotowego planu ruchu m.in. z powodu nieuwzględnienia w dokumencie działań likwidacyjnych, które były objęte Planem ruchu likwidacji KWK Siersza na lata 2000-2001" oraz nieokreślenia w tym dokumencie terenów uzdatnionych oraz tych, których nie udało się uzdatnić. Do końca procesu likwidacji KWK Siersza nie został zatwierdzony nowy plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego.

Jak wyjaśnił Zarząd SRK: *Działania prowadzone przez SRK dotyczące likwidacji oraz działań polikwidacyjnych KWK Siersza w latach 2002-2004 prowadzone były na podstawie zatwierdzonego kierunkowo Programu likwidacji oraz Rocznych planów likwidacji (...). SRK informuje, że nie posiada kompletnej dokumentacji likwidowanego zakładu górniczego KWK Siersza, w tym wszystkich dodatków do zatwierdzonego przez Dyrektora OUG Planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego. (...).*

W ocenie NIK, powyższe wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie, ponieważ jak stwierdzono wcześniej, do likwidacji zakładu górniczego niezbędny jest zatwierdzony Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Brak ww. planu wynikał m.in. z braku jego uzgodnienia przez Burmistrza, co było spowodowane nieuwzględnieniem w nim działań likwidacyjnych, które były objęte Planem ruchu likwidacji KWK „Siersza” na lata 2000-2001 oraz nieokreśleniem w nim terenów uzdatnionych jak i tych, których nie udało się uzdatnić. Burmistrza, co było spowodowane nie uwzględnieniem w nim: działań likwidacyjnych, które były objęte Planem ruchu likwidacji KWK Siersza na lata 2000-2001" oraz nieokreślenia w nim terenów uzdatnionych, jak i tych, których nie udało się uzdatnić.

Zdaniem NIK, SRK miała wiedzę o możliwych skutkach zaniechania wykonania ww. działań likwidacyjnych, ponieważ w wykonanej „Ekspertyzie weryfikującej konsekwencje hydrogeologiczne likwidacji zakładu Górniczego „Siersza” w Trzebini”, podkreślono m.in., że skutkiem zmian warunków hydrogeologicznych po wypełnieniu leja depresji może być reaktywacja płytkich starych zrobów poeksploatacyjnych i pustek, co może doprowadzić także do deformacji nieciągłych.

Powstałe w ostatnich latach na terenie Trzebini zapadliska i podtopienia, a także wyniki prowadzonych prac badawczych i wtlaczanie dużych ilości mieszanek wypełniających puste przestrzenie w górotworze potwierdzają wystąpienie przewidywanych w ekspertyzie weryfikującej skutków zmian warunków hydrogeologicznych.

(akta kontroli str. 396-413)

2. SRK nie wykonała odwodnienia terenów zagrożonych podtopieniami i powodzią w rejonie cieką Kozi Bród. Podjęto działania w celu opracowania dokumentacji projektowej i robót budowlanych dotyczących przebudowy (pogłębienia o ok. 1,2 m) cieką Kozi Bród na odcinku ok. 1,4÷1,8 km w Trzebini Sierszy oraz budowy nowych głębszych rowów odwadniających tereny zagrożone podtopieniami połączonych z pogłębionym cieką, jednak okazały się one nieskuteczne. Dokumentacji tej nie wykonano, pomimo że już w 2000 r. w protokole nr 4 komisji ds. zagrożeń z posiedzenia z 17 maja 2000 r. zapisano: „Podkreśla się konieczność opracowania szczegółowych projektów robót hydrotechnicznych w obszarach narażonych na podtopienie w nawiązaniu do opracowanych prognoz, które powinny zostać

zweryfikowane w aspekcie możliwości wystąpienia stanów ekstremalnych”. Ponadto, zagrożenia w tym zakresie⁸⁰ przewidziano już m.in. na str. 107 w Planie ruchu likwidowanego zakładu górniczego na lata 2000-2001 część szczegółowa⁸¹. Faktyczne wykonanie dokumentacji i uzyskanie pozwoleń na budowę dla części zadań nastąpiło dopiero od podpisania umowy z 30 sierpnia 2021 r. na wykonanie zadania pn.: Wykonanie dokumentacji projektowej odwadniania obszaru górniczego byłej KWK „Siersza”.

(akta kontroli str. 320-344, 471-477)

SRK wyjaśniła, że podejmowała działania dot. pozyskania zgód na dysponowanie terenem na cele budowlane dla zadań projektowych związanych z odwodnieniem obszaru górniczego byłej KWK Siersza, w tym również dla działek związanych z przebudową cieku Kozi Bród. W 2014 r. zlecono realizację zadania pn.: „Wykonanie dokumentacji technicznej odwodnienia obszaru górniczego byłej KWK „Siersza”⁸², która obejmowała wykonanie 19 dokumentacji technicznych dla 21 zlewni nr Z-I do Z-XXI. Jednakże pomimo uzyskania przez wykonawcę pozytywnych decyzji lokalizacji inwestycji celu publicznego dla większości działek⁸³ objętych koncepcją odwodnienia terenu, prace projektowe nie zostały ukończone z powodu braku zgód na dysponowanie terenem pod planowaną inwestycję. W związku z brakiem możliwości wykonania dokumentacji projektowych SRK w dniu 3 listopada 2017 r. odstąpiła od umowy z wykonawcą.

W związku z nieuzyskaniem zgód na dysponowanie nieruchomościami na cele budowlane i brakiem możliwości uzyskania pozwoleń budowlanych, SRK 20 maja 2019 r. zleciła wykonanie „Aktualizacji koncepcji przeciwdziałania powstawaniu terenów zalewowych w związku z zatopieniem zrobów byłej KWK „Siersza” w Trzebini wraz z opracowaniem studium wykonalności”. W ww. opracowaniu potwierdzono potrzebę wykonania odwodnienia terenu 21 zlewni, w tym przebudowy odcinka cieku Kozi Bród, oraz zaktualizowano projektowane trasy odwodnienia terenów zagrożonych powstawaniem zalewisk lub prognozowanych podtopień wodami gruntowymi na skutek zatapiania górotworu. Kolejne pozyskanie zgód na dysponowanie nieruchomościami na cele budowlane zostało zlecone⁸⁴ przez SRK w sierpniu 2021 r. w ramach umowy na zadanie pn.: „Wykonanie dokumentacji projektowej odwadniania obszaru górniczego byłej KWK „Siersza”. Wykonawca miał do wykonania 18 zadań projektowych związanych z odwodnieniem obszaru górniczego byłej KWK „Siersza”. Wykonano dokumentacje projektowe dla zadań nr 2, 11, 12, 14, 14, 16, 17, dla których uzyskano komplet zgód na dysponowanie nieruchomościami oraz uzyskano komplet wymaganych pozwoleń i decyzji⁸⁵. Z wykonania jednego zadania⁸⁶ zrezygnowano z powodu braku warunków technicznych. Natomiast dla zadań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 oraz zadania nr 18, obejmującego poszerzenie i pogłębienie koryta cieku Kozi Bród na odcinku ok. 1,6 km wraz z budową rowów oraz kanalizacji odprowadzającej wody z obniżień w dolinie cieku Kozi Bród, do dnia zakończenia kontroli⁸⁷ nie pozyskano zgód na dysponowanie terenem na potrzeby inwestycji.

(akta kontroli str. 172-202, 364-395)

⁸⁰ W dolinie potoku Kozi Bród oraz kanału przemysłowego.

⁸¹ Zatwierdzony decyzją OUG w Krakowie nr 0234-75/14/00 z 29 maja 2000 r.

⁸² Umowa nr SRK/KWK/71/14 z 16 października 2014 r.

⁸³ Nie uzyskano decyzji lokalizacji celu publicznego dla zlewni Z-I, dla której wydana została decyzja Burmistrza z 14 września 2017 r. o odmowie ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego.

⁸⁴ Umowy nr e-RU 242100438 z 30 sierpnia 2021 r. wraz z późniejszym porozumieniem, umowa nr e-RU 242300278 z 15 maja 2023 r.

⁸⁵ W tym decyzje lokalizacji celu publicznego, pozwolenia wodnoprawne i pozwolenia na budowę.

⁸⁶ Nr 13.

⁸⁷ 20 września 2024 r.

Zdaniem SRK, najlepszym i najprostszym działaniem byłoby dopisanie SRK do listy podmiotów uprawnionych do korzystania z zapisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych⁸⁸.

SRK wystąpiła 7 listopada 2022 r. do Ministra Infrastruktury o zmianę przepisów ustawy przeciwpowodziowej w ww. zakresie. Ponadto Wojewoda Małopolski, w związku z wnioskiem Burmistrza⁸⁹, pismem⁹⁰ z 1 lutego 2023 r. wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o ww. zmianę przepisów ustawy przeciwpowodziowej. Ministerstwo Infrastruktury w odpowiedzi⁹¹ z 17 lutego 2023 r. stwierdziło, że nie planuje podjęcia działań legislacyjnych mających na celu dokonanie zmiany ww. przepisów. Ponadto Ministerstwo w piśmie⁹² z 13 kwietnia 2023 r. wskazało na ewentualną możliwość skorzystania z przepisów art. 2 pkt 2 lit. g ustawy przeciwpowodziowej, tj. realizację inwestycji z pozyskaniem inwestora, partnera prywatnego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym⁹³, zaznaczając przy tym, że była to jedynie opinia Ministerstwa.

W piśmie z 2 sierpnia 2023 r. Ministerstwo Infrastruktury wyraziło zgodę na podjęcie działań w celu zmiany przepisów ustawy przeciwpowodziowej i dodanie jako inwestora w art. 2 pkt 2 lit. h przedsiębiorstwa górniczego wskazanego w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego⁹⁴.

(akta kontroli str. 320-345)

W trakcie realizacji było siedem zadań, na które uzyskano pozwolenia wodnoprawne i pozwolenia na budowę. W dniu 10 września 2024 r. SRK wszczęła postępowanie przetargowe⁹⁵ dla zadania pn. Budowa systemu odwadniania obszaru górniczego byłej KWK „Siersza” w Trzebini”. Przewidywany termin zawarcia umów to IV kwartał 2024 r.

(akta kontroli str. 172-202, 364-379)

Jak wyjaśnił Zarząd SRK: Wykonanie przebudowy koryta cieku Kozi Bród (jego obniżenie i poszerzenie) oraz rowów odwadniających w zlewni cieku Kozi Bród (..) okazały się niemożliwe z powodu nieuregulowanego stanu prawnego działek pod ciekami Kozi Bród, braku zgód właścicieli (...). Inwestycja nie została wykonana, z powodu braku możliwości uzyskania pozwolenia na budowę (...). W stosunku do gruntów pokrytych śródlądowymi wodami płynącymi, na mocy ustawy Prawo wodne prawa właścicielskie wykonuje Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, pomimo ujawnionych w ewidencji gruntów i budynków osób fizycznych. W związku z tym, aby móc uzyskać ważną i skuteczną zgodę na dysponowanie na cele budowlane gruntem, niezbędne jest uprzednie uregulowanie stanu prawnego tych gruntów zajętych pod ciek Kozi Bród. (...) SRK wnioskowała o przeprowadzenie regulacji prawej przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie jednak z uwagi na to, że procedury przenoszenia praw są złożone i długotrwałe - nie zostały dotychczas przeprowadzone. (...) Wobec wyżej wymienionych barier, których nie da się wyeliminować z uwagi na duży zakres inwestycji i złożoność problemów własnościowych oraz prawnych wykonanie inwestycji przebudowy cieku Kozi Bród i uzyskanie pozwolenia na budowę w trybie ustawy Prawo budowlane stało się

⁸⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 1812, zwanej dalej „ustawą przeciwpowodziową”.

⁸⁹ Pismo nr GK.KGK.7021.100.1.2022.OK z 29 listopad 2022 r.

⁹⁰ Znak sprawy Wn-IV.0521.65.2022.

⁹¹ Znak pisma DGWiŻS-5.070.9.2022.

⁹² Znak pisma DGWiŻS-5.070.4.2023.

⁹³ Dz. U. z 2023 r. poz. 1637.

⁹⁴ Dz. u. z 2024 r. poz. 415.

⁹⁵ <https://bip.srk.com.pl/menu-przedmiotowe/przetargi/87242>.

niemożliwe. Nie ma również, w tym przypadku możliwości dzielenia inwestycji na mniejsze części, ponieważ nie rozwiązuje to problemu nieuregulowanych stanów prawnych gruntów, w tym pod ciekiem Kozi Bród. Jedynie uproszczony tryb specustawy przeciwpowodziowej, który eliminuje powyższe bariery pozwoli skutecznie przygotować inwestycję w krótkim czasie, pozwoli uzyskać prawo do gruntów pod inwestycję, godnie odszkodować właścicieli wywłaszczanych nieruchomości, dokonać szybkiego podziału nieruchomości zajętych pod poszerzone koryto cieku oraz przenieść i ujawnić prawa do nieruchomości.

(akta kontroli str. 172-202)

Zdaniem NIK, SRK podejmowała działania w zakresie odwodnienia terenu i przebudowy cieku Kozi Bród, lecz okazały się one nieskuteczne. Ponadto zdaniem NIK działania te były podejmowane z opóźnieniem w stosunku do stwierdzonych już w 2000 r. zagrożeń i nie doprowadziły do zabezpieczenia ww. terenów przed zagrożeniami hydrologicznymi.

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK, podjęcie decyzji o likwidacji KWK Siersza poprzez jej całkowite niekontrolowane zatopienie było błędne ze względu na historycznie udokumentowane prowadzenie tzw. płytkiej eksploatacji złóż na obszarze tej kopalni, co w konsekwencji spowodowało występowanie licznych zapadlisk. Potwierdzeniem zastosowania nieodpowiedniej metody likwidacji kopalni było znaczące zmniejszenie powstawania nowych zapadlisk po ponownym rozpoczęciu pompowania wód dołowych i ustabilizowaniu poziomu wód.

Mając jednak na uwadze, że SRK nie uczestniczyła w procesie podejmowania decyzji o sposobie likwidacji, a była jedynie następcą prawnym NSW i KW, NIK nie formułuje nieprawidłowości pod adresem tego podmiotu.

Likwidacja KWK Siersza po zakończeniu⁹⁶ obowiązywania zatwierdzonego przez Dyrektora OUG Planu ruchu likwidowanego zakładu górnictwa na rok 2001 prowadzona była bez planu ruchu zakładu górnictwa.

SRK wykonała szereg działań zabezpieczających, które ograniczały szkody w środowisku zgodnie ze wskazówkami i wytycznymi wynikającymi z wydanych decyzji i sporządzonych ekspertyz, opinii i opracowań. Większość zagrożeń związanych z likwidacją KWK Siersza wynikało z działań i decyzji podjętych przed przejęciem kopalni przez SRK, w tym głównie z podjęcia decyzji o niekontrolowanym zatopieniu. Działania SRK skoncentrowane były na prowadzeniu monitoringu oraz przeciwdziałaniu i usuwaniu negatywnych skutków takiej likwidacji.

W ocenie NIK, SRK podejmowała działania mające na celu budowę odwodnienia terenów zagrożonych podtopieniami - jednak działania te okazały się nieskuteczne.

OBSZAR

2. Ewidencja i usuwanie deformacji nieciągłych (zapadlisk) na terenie Gminy Trzebinia

Opis stanu faktycznego

1. W granicach byłego obszaru górnictwa KWK Siersza rejonu starej płytkiej eksploatacji górnictwa⁹⁷ zajmowały powierzchnię ok. 328,1 ha terenu, w tym:
  - obszar 279,2 ha uznano za realnie zagrożony powstawaniem deformacji nieciągłych,

⁹⁶ Tj. w latach 2002-2004.

⁹⁷ Eksploatacji górnictwa do głębokości 100 metrów pod poziomem terenu (100 m p.p.t.)

- obszar 28,7 ha za potencjalnie zagrożony powstawaniem deformacji nieciągłych,
- obszar 20,2 ha za wolny od powstawania deformacji nieciągłych⁹⁸.

Jak zapisano w Raporcie podsumowującym działania międzyresortowego Zespołu ds. zapadlisk w Trzebini powstawanie deformacji nieciągłych (zapadlisk) miało charakter losowy zarówno w zakresie miejsca oraz czasu powstawania i nie było możliwe prognozowanie wystąpienia tego typu zjawisk. Główną przyczyną powstawania zapadlisk były zjawiska geodynamiczne zachodzące w podłożu terenu przede wszystkim w starorzeczu cieku Kozi Bród. Ich powstawanie związane było z występowaniem pustek w historycznych, płytkich (do 100 m p.p.t.) wyrobiskach pogórnich, litologią i miąższością utworów budujących nadkład złoża w postaci luźnych, słabo zagęszczonych piasków, żwirów i lokalnie glin (czwartorzęd), a także infiltracją opadów atmosferycznych migrujących w głąb górotworu oraz trwającym procesem zatapiania, skutkującym pogorszeniem się parametrów geomechanicznych górotworu, które z kolei sprzyjają powstawaniu zjawiska sufozji, tj. wymywania ziaren gruntu do pustek poeksploatacyjnych.

(akta kontroli str. 300-319)

Ponadto jak zapisano w Raporcie trzecim z prac analitycznych o deformacjach terenu w Trzebini⁹⁹ warunki hydrogeologiczne w złożu były dość trudne ze względu na duże zawodnienie. Niewielka miąższość i brak izolacji w nadkładzie (głównie utwory czwartorzędowe i triasowe, w ograniczonym zasięgu także jurajskie i permskie oraz trzeciorzędowe) oraz przepuszczalne warstwy w stropowej części karbonu powodują infiltrację wód opadowych w ilości 12,5 m³/min. Ogólnie KWK Siersza należała do kopalń silnie zawodnionych o dopływie ok. 28 m³/min¹⁰⁰, w tym 25 m³/min z piaskowców warstw łaziskich i częściowo z libiąskich oraz około 3 m³/min ze stropowej partii warstw orzeskich. Dopływ jednostkowy do kopalni przypadający na 1 km² obszaru wynosił 0,69 m³/min. Mineralizacja wód była niewielka, dochodzi do 1,9 g/dm³, a w 77% wód nie przekraczała 1 g/dm³; 28% wód odpowiadała normom dla wód pitnych. Całość wód zrzutowych spełniała parametry wód klasy I B (wody pitnej zanieczyszczonej). Duża ilość wód złożowych niewątpliwie była uciążliwa dla eksploatacji, a jej pompowanie powodowało dodatkowe koszty, nie stwarzała jednak specjalnych zagrożeń dla eksploatacji, podobnie jak wody powierzchniowe, w odniesieniu do eksploatacji późniejszej, z drugiej połowy XX w. Dodatkowe koszty powodowało również zabezpieczanie niektórych zbiorników wód powierzchniowych (zmniejszenie infiltracji) oraz podziemnych zbiorników wodnych.

W latach 80 XX w., przy ustabilizowanym wydobywaniu węgla na poziomie 12 500 t/dobę, średni wieloletni wskaźnik zawodnienia dla kopalni „Siersza” wynosił 4 m³/t. W latach 90, gdy wielkość wydobywania kopalni podlegała znacznym wahaniom, wielkość wskaźnika wodoprodukcyjnego, zmieniała się w granicach od 7,78 m³/t do 11,26 m³/t. Jego średnia wartość wyniosła 9,22 m³/t.

(akta kontroli str. 203-286)

SRK dokonała wyliczenia szacunkowej ilości wydobytej kopaliny na podstawie danych z wykonanej na zlecenie SRK specjalistycznej ekspertyzy pt.: „Rozdzielenie odpowiedzialności za szkody spowodowane płytkim kopalnictwem na obszarze górniczym byłej KWK „Siersza”, której następcą prawnym był SRK” – opracowanej w 2023 r. Wyliczenia dokonano na podstawie powierzchni wyrobisk odczytanych z map wyeksploatowanych pokładów:

⁹⁸ Kwalifikacji ww. terenów dokonano w opracowaniu pt. Dokumentacja geologiczno-inżynierska dla terenów niezabudowanych, potencjalnie zagrożonych podtopieniem oraz reaktywacją starej, płytkiej eksploatacji górniczej zlikwidowanej KWK wykonanym w 2007 r.

⁹⁹ Sporządzonym przez PIG PIB 14 lipca 2023 r.

¹⁰⁰ Według pomiarów z 1999 r.

- szacunkową kubaturę i masę wydobytej kopaliny z płytkiej eksploatacji do głębokości 50 m p.p.t. wyliczono na podstawie powierzchni wyeksploatowanych parceli ok. 109,03 ha i miąższości (grubości) wybieranych pokładów od 1,4÷5,5 m – wyniosła ona około 4 067 tys. m³, co przy gęstości ok. 1,35 Mg/m³ daje masę ok. 5 490 tys. Mg,

- szacunkowa kubatura i masa wydobytej kopaliny z płytkiej eksploatacji do głębokości od 50 do 100 m p.p.t. wyliczona na podstawie powierzchni wyeksploatowanych parceli ok. 243,1 ha i miąższości (grubości) wybieranych pokładów 1,4÷5,5 m - wynosi ok. 9 323 tys. m³, co przy gęstości ok. 1,35 Mg/m³ daje masę ok. 12 586 tys. Mg.

Łączne wyliczone szacunkowe ilości wydobytej kopaliny z płytkiej eksploatacji do głębokości 100 m p.p.t. wynoszą zatem ok. 13 390 tys. m³, co przy gęstości ok. 1,35 Mg/m³ daje masę ok. 18 076 tys. Mg.

Łączna ilość zatłoczonych materiałów (mieszaniny podsadzkowej), podczas prowadzonych prac uzdatniających i zabezpieczających w latach 2021-2024 (do 16 maja), wyniosła 34 764 m³, co stanowiło 0,26% wyliczonej szacunkowej ilości wydobytej kopaliny z płytkiej eksploatacji do głębokości 100 m p.p.t.

(akta kontroli str. 295-299)

Eksploatacja górnicza KWK Siersza miała drenujący wpływ na poziomy wodonośne nadkładu i utworów karbońskich. Wieloletnie obserwacje hydrogeologiczne wskazywały na to, że utworzony lej depresyjny był ustabilizowany. Świadczyły o tym zarówno pomiary horyzontów wodnych (studnie, piezometry), jak i ustabilizowana ilość wód odpompowywanych przez kopalnię (dopływ wód naturalnych wynosił około 28,0 m³/min). Sumaryczny dopływ naturalny do kopalni ulegał w czasie nieznacznemu spadkowi. Stabilizację wykazywał dopływ pochodzący z infiltracji, natomiast wyraźnemu zmniejszeniu ulegał dopływ z niezupelnianych zasobów statycznych wody w warstwach karbońskich. W wyniku zatrzymania pracy pomp głównego odwadniania KWK Siersza nastąpiło stopniowe samozatopienie wyrobisk górniczych. W kolejnym etapie obserwowane było powolne wypiętrzanie powierzchni terenu związane z odbudowywaniem ciśnień hydraulicznych w górotworze. Proces powyższy obserwowany był na obszarze zlikwidowanej kopalni. Należy podkreślić, że w przypadku byłej KWK Siersza, która nie była izolowana od powierzchni nieprzepuszczalnym nadkładem mioceńskim, istniało od początku uzasadnione przewidywanie wystąpienia niekorzystnych zjawisk na powierzchni terenu po całkowitym zalaniu wodą wyrobisk kopalnianych.

(akta kontroli str. 22)

Do głębokości ok. 80–100 m od powierzchni terenu (płytkie kopalnictwo) eksploatowane były głównie pokłady 206, 207/1 i 208 łd, w mniejszym zakresie – pokład 209-210, a w niewielkim stopniu – pokłady 214 łd. i 301. Eksploatacja pozostałych pokładów miała miejsce na większych głębokościach. Łącznie obszar płytkiej eksploatacji do głębokości 100 m obejmuje powierzchnię 2,92 km² i był położony w centralnej części złoża w rejonie osiedli Siersza, Misiury i Trentowiec. Na szczególną uwagę zasługuje tu obszar, w którym do głębokości 100 m skumulowana była eksploatacja dwóch, a nawet trzech pokładów. Obszar ten ma powierzchnię ok. 0,67 km².

W rejonie ulic Odkrywkowej, Dembowskiego i 22 Stycznia 1863 r. na południowy zachód od osiedla Gaj obszar płytkiej eksploatacji trzech pokładów do głębokości 100 m (pokłady 208, 209 i 210) stanowią obszary zielone, jak również pojedyncze zabudowania. Na osiedlu Trentowiec obszar, gdzie eksploatowano dwa pokłady (207 i 208 na północ od ulicy Sportowej oraz 206 i 207 na południe) stanowią głównie tereny zalesione. W rejonie ulicy Sportowej obejmuje on w niewielkiej części

zabudowę mieszkaniową, plac sportowy, a także tory kolejowe przy ulicy Grunwaldzkiej. Na północ od ulicy Grunwaldzkiej w rejonie ulic Zwycięstwa, Bocznej, Leśnej i Chrobrego miejsce skumulowanej eksploatacji dwóch pokładów (208 i 209 w części południowej oraz 209 i 210 w części północnej) znajduje się pod terenami mieszkalnymi z dość liczną zabudową. Płytką eksploatacją dwóch pokładów 207 i 208 miała również miejsce w rejonie ulic Grunwaldzkiej, Dyrekcyjnej, Górniczej i Solskiego oraz na terenie zalesionym, w okolicy dawnego szybu podsadzkowego „Zofia”. Typowym przykładem obszaru o płytkiej eksploatacji w centralnej części złoża był rejon rodzinnych ogródków działkowych oraz cmentarza parafialnego, przy ul. Jana Pawła II w Trzebini-Sierszy. W rejonie tym w ostatnich dwóch latach wielokrotnie miały miejsce deformacje nieciągłe terenu w postaci zapadlisk. W rejonie cmentarza i południowej części ogródków działkowych strop karbonu (wg danych z otworów wiertniczych) kształtuje się na rzędnych +300,0 – +315,0 m n.p.m. W nadkładzie karbonu występują wyłącznie utwory czwartorzędowe o miąższości od ok. 10 do ok. 20 m. Były to piaski średnio- i gruboziarniste, gliny morenowe, żwiry oraz ily i ily piaszczyste. W tym rejonie znajdują się wychodnie i zroby eksploatacyjne pokładów 207, 208 i 209-210. Pokłady eksploatowane były najprawdopodobniej na zawał, a wysokość ich eksploatacji wynosiła: pokład 207 – około 5,4 m, pokład 208 – 3,0–6,5 m, pokład 209-210 – 3,3–7,1 m.

(akta kontroli str. 224-226)

W wielu rejonach złoża „Siersza” wyznaczone były filary ochronne. Dotyczy to przede wszystkim szybów głównych kopalni i pozostałych szybów, dużych zakładów przemysłowych (np. Rafinerii Nafty i Zakładów Cynkowych w Trzebini oraz elektrowni Siersza-Wodna), cieków wodnych (np. Kozi Bród), osiedli mieszkaniowych (np. Gaj, Siersza) oraz obiektów podziemnej infrastruktury górniczej (przekopów i głównych chodników). Należy jednak podkreślić, że filary ochronne wyznaczane były dopiero w II połowie XX w. (od połowy lat 50-tych), w związku z czym nie miały one istotnego wpływu na skutki eksploatacji wcześniejszej – z XIX w. i pierwszej połowy XX w.

(akta kontroli str. 226)

Wieloletnia eksploatacja górnicza wpłynęła w istotny sposób na zmianę ukształtowania powierzchni terenu w obszarze byłej KWK Siersza. Sumaryczne osiadania osiągnęły na przestrzeni 200 lat wartości przekraczające 10,0 m, aczkolwiek część obszaru nie była nigdy poddana wpływom eksploatacji górniczej. Generalnie, największe osiadania związane były z eksploatacją pokładów systemem ścianowym, z zawalem stropu. Dotyczy to obszarów niezabudowanych, terenów lasów państwowych – obszar na południe od ulicy Grunwaldzkiej w Sierszy oraz nieużytków – obszar pomiędzy wsiami Myślachowice i Młoszowa oraz pomiędzy Młoszową i Karniowicami. Tereny zabudowane (Myślachowice, Krze, Młoszowa, Karniowice, Siersza), ze względu na ustanowione dla nich filary ochronne poddane były wpływom eksploatacji prowadzonej głównie na posadzkę hydrauliczną. W tym przypadku sumaryczne osiadania osiągnęły wartość od ok. 1,0 m do 2,0 m.

(akta kontroli str. 228)

Po zakończeniu prac likwidacyjnych, zjawiska powstawania deformacji nieciągłych występowały sporadycznie. Nasilenie zaczęło mieć miejsce w połowie 2021 roku. W opinii ekspertów związane było to z trwającym od ponad 20 lat samoczynnym zatapianiem wyrobisk pogórnich, litologią utworów budujących nadkład złoża (czwartorzęd) w postaci piasków, żwirów i glin, a także opadów atmosferycznych migrujących w głąb górotworu. Ponadto teren byłego obszaru górniczego KWK Siersza był historycznie naruszony trwającą od dziesięcioleci eksploatacją kopalni oraz przez występujące licznie tzw. „biedaszyby”. W tym obszarze nakładają się wpływy kopalń, które już na początku XIX wieku prowadziły płytką eksploatację, takich

jak "Albrecht", "Izabella", "Zofia" i "Elżbieta". Lokalizacja płytkiej eksploatacji nie została dokładnie zewidencjonowana, dlatego tak trudno obecnie przewidzieć możliwość powstawania zapadlisk. Należy zaznaczyć, że zapadliska występowały na tym obszarze już w czasie eksploatacji górniczej z częstotliwością nawet kilkudziesięciu podobnych zjawisk rocznie. Były one nagłe i niespodziewane. Eksperci podkreślają, że nie jest możliwe określenie dokładnego czasu i miejsca powstania zapadlisk, gdyż świat nauki nie dysponuje taką metodą. Powstawanie deformacji nieciągłych (zapadlisk) ma charakter losowy zarówno w zakresie miejsca oraz czasu i nie jest możliwe zaprognozowanie wystąpienia tego typu zjawisk.

(akta kontroli str. 113-124)

W wyniku przeprowadzonych badań, na obszarze oddziaływania dawnej KWK Siersza (granice złóż Siersza i Siersza 2) zinwentaryzowano 527 zapadlisk. Pod względem genezy, 453 zapadliska (86%) związane były z udokumentowaną płytką eksploatacją złóż węgla kamiennego do głębokości 100 m p.p.t. w pokładach 206, 207, 208, 209 i 209-210, 214 i 301. Formy te zlokalizowane były głównie na obszarach występowania komór poeksploatacyjnych. Część z nich ma związek z pozostałymi elementami infrastruktury kopalnianej (chodnikami, przekopami, upadowymi itp.). W przypadku 51 zapadlisk (10%) ich lokalizacja pokrywa się z obszarami udokumentowanej eksploatacji węgla kamiennego na większych głębokościach (np. okolice Kamiennej Góry, Kowalikowej Góry). Pozostałe 23 formy (4%) występują poza obszarami udokumentowanej eksploatacji węgla kamiennego. Na obecnym etapie rozpoznania, dla większości z nich nie ma możliwości jednoznacznego przypisania określonej genezy. Największe zagęszczenie zapadlisk obserwuje się w centralnej części obszaru (os. Siersza), na południe od ul. Jana Pawła II, w rejonie ogródków działkowych (fot. 8.1) i cmentarza parafialnego oraz sąsiadującego z nimi lasu.

Spośród zidentyfikowanych 527 zapadlisk, 61 określono jako istotne. Były to zapadliska (również te zlikwidowane), które wg bazy danych obiektów topograficznych pozyskanej z GUGiK, znajdują się w buforze 20 m od głównych dróg, obszarów zabudowanych, cmentarza, ogródków działkowych oraz nasypu kolejowego. Główną przyczyną tworzenia się zapadlisk w obszarze oddziaływania dawnej KWK Siersza była reaktywacja płytkich zrobów, powstałych w wyniku płytkiej eksploatacji węgla do głębokości 100 m p.p.t. Czynnikiem sprzyjającym tworzeniu się nowych lejów zapadliskowych lub reaktywacji form już istniejących było podnoszące się zwierciadło wód podziemnych oraz wzmożona infiltracja wód w wyniku intensywnych lub długotrwałych opadów deszczu. Z przeprowadzonych analiz różnicowych wynika, że w latach 2011 – 2019 i 2014 – 2019 doszło do powstania lub uaktywnienia łącznie 20 zapadlisk, w wyniku czego zapadnięciu uległ grunt o sumarycznej objętości ponad 257 m³. W latach 2019 – 2022 utworzyło się lub uaktywniło 55 zapadlisk, a całkowita objętość zapadniętego materiału w tym okresie wynosi niecałe 2 836 m³. Z kolei w okresie pomiędzy 2022 r., a 2023 r. powstało lub reaktywowały się 23 zapadliska, w wyniku czego zapadnięciu uległ grunt o sumarycznej objętości blisko 1 800 m³¹⁰¹. Badania pokazują, że dynamika rozwoju zapadlisk znacznie wzrosła po 2019 r. W okresie 2019 – 2023 była kilkukrotnie większa niż w latach wcześniejszych, co ma związek z podnoszącym się zwierciadłem wód podziemnych (likwidacją leja depresji).

Zapadliska rozwinięte w starych szybach mogą być wynikiem zapadania się pomostów z bali drewnianych, które wykorzystywano do likwidacji szybów. Pomosty takie instalowano około 3 m poniżej wylotu szybu, a następnie zasypywano. Trwałość

¹⁰¹ Należy zaznaczyć, że wiele zapadlisk powstałych w ostatnim analizowanym okresie została w szybkim czasie zasypiana, przez co zmiany nie zostały zarejestrowane na różnicowych modelach terenu, a nie wszystkie z nich udało się zarejestrować przy pomocy skanera naziemnego. Dlatego liczba, jak i objętość zapadniętego gruntu była zaniżona.

takiej drewnianej konstrukcji szacowana była na około 70 do 80 lat. Większość zapadlisk kumuluje się w miejscach gdzie w budowie nadkładu karbonu dominują osady czwartorzędowe (głównie piaski) lub utwory antropogeniczne, a ich miąższość nie przekracza 40 m. Dotyczy to również zapadlisk nowopowstałych lub reaktywowanych po 2011 r. Najwięcej zapadlisk powstało w rejonie płytkiej eksploatacji pokładu 206, 208, 209-210, zwłaszcza tam, gdzie głębokość eksploatacji nie przekraczała 50 m p.p.t. (rejon oczyszczalni ścieków, sztolni Wanda, ul. Górniczej, ul. Odkrywkowej, cmentarza i ogródków działkowych i Trentowca) oraz w miejscach, gdzie nałożyła się eksploatacja dwóch pokładów (np. w pasie obejmującym część ogródków działkowych i cmentarza oraz obszary leśne w kierunku tzw. „ścieżki zdrowia”). Takie rejonu mogą być w dalszym ciągu zagrożone powstawaniem nowych form. Najbardziej zagrożone wystąpieniem zapadlisk były obszary płytkiej eksploatacji złóż węgla kamiennego prowadzonej metodą na zawał stropu (rejonu: ROD „Gaj”, cmentarza parafialnego w Sierszy i sąsiadującego z nim lasu, na południowy zachód od os. Gaj, Trentowca, na wschód od ul. Kopalnianej, na południe i wschód od ul. Młyńskiej, ul. Górniczej, dawnej sztolni „Wanda”, ul. Dembowskiego i ul. Odkrywkowej, oczyszczalni ścieków).

(akta kontroli str. 203-286)

Na podstawie kompleksowej inwentaryzacji form zapadliskowych PIG-PIB przyjął, że zagrożenie mogą stanowić również stare, zasypane w przeszłości leje zapadliskowe. Blisko 19% zapadlisk, które wystąpiły po 2011 r. były związane z reaktywacją starych lejów. Najwięcej reaktywowanych form znajduje się w rejonie cmentarza i ogródków działkowych. Niemniej wyznaczono 52 różne obszary możliwej reaktywacji starych, zasypanych zapadlisk. W miejscach gdzie występuje zabudowa lub infrastruktura proponowano rozważenie przeprowadzenia dodatkowych badań (np. geofizycznych) w celu zbadania ewentualnych rozluźnień gruntu.

(akta kontroli str. 203-286)

W obszarze oddziaływania dawnej KWK Siersza obok zapadlisk rozpoznano również 254 deformacje nieciągłe typu liniowego związane w przewadze z udokumentowaną eksploatacją złóż węgla kamiennego na różnych głębokościach systemem z zawałem stropu. Były to progi uskokowe oraz szczeliny ekstensyjne, które miejscami przekształciły się w rowy sufozyjne. Przeprowadzona analiza wykazała, że wiele struktur było rozpoznanych w latach poprzednich, lecz skala zjawiska była niedoszacowana. Obszarami największego zagęszczenia deformacji nieciągłych typu liniowego były tereny położone w okolicach nasypu linii kolejowej P205 i Kowalikowej Góry oraz między Górąmi Luszowskimi, a Podbuczyną.

(akta kontroli str. 203-286)

We wnioskach ujętych w opracowaniu pt. „Raport trzeci z prac analitycznych o deformacjach terenu w Trzebinii” wykonanym przez PIG-PIB¹⁰² zapisano m.in., że: (pkt 18) Na bazie udokumentowanych doświadczeń wskazane było, aby zmodyfikować ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska¹⁰³, celem wprowadzenia definicji zapadliska, jak również ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹⁰⁴, aby w planach zagospodarowania przestrzennego uwzględniać zarówno miejsca występowania obecnych lub historycznych zapadlisk, jak również terenów zagrożonych powstaniem zapadlisk. Takie tereny zagrożone, na których mogą wystąpić zapadliska stanowią miejsca udokumentowanej płytkiej eksploatacji złóż, obszary płytkiego zalegania

¹⁰² Opublikowane na stronie internetowej Centrum Geozagrożeń pod adresem: <https://www.pgi.gov.pl/zapadliska.html> oraz portalu mapowym PIG-PIB <https://geologia.pgi.gov.pl/zapadliska/>.

¹⁰³ Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.

¹⁰⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 1130.

pokładów węgla, gdzie mogło w przeszłości dochodzić do lokalnej eksploatacji, która nie została udokumentowana. Pozwoli to, w przypadku prowadzenia inwestycji, na wykonanie szczegółowych badań geologiczno-inżynierskich. Badania te określą stopień zagrożenia i pozwolą na dobranie odpowiedniej technologii wykonania zabezpieczeń przed możliwością powstania zapadlisk na terenie inwestycyjnym. Ponadto w celu redukcji ryzyka związanego z występowaniem zapadlisk i terenów zagrożonych ich powstaniem postuluje się też znowelizować ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane¹⁰⁵ w zakresie potrzeby wykonywania dokumentacji geologiczno-inżynierskiej na etapie uzyskiwania pozwolenia na budowę.

SRK podejmowała działania i uczestniczyła w pracach mających na celu doprowadzenie do nowelizacji ww. przepisów prawnych, celem wprowadzenia definicji zapadliska. Nowelizację przepisów zaproponowano poprzez propozycję wprowadzenia definicji zapadliska w przygotowanym Projekcie Ustawy o szczególnych zasadach rozwiązań dotyczących przeciwdziałania zagrożeniom związanym z występowaniem zapadlisk i deformacji nieciągłych oraz usuwania ich skutków i zmianie niektórych ustaw – z dnia 15 listopada 2024 r. Ponadto w pracach nad Projektem Ustawy o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw również zaproponowano wprowadzenie takiej definicji. W nowelizacji ustawy Pgg zaproponowano aby sporządzenie dokumentacji geologiczno-inżynierskiej w celu określenia warunków geologiczno-inżynierskich na potrzeby planowania i zagospodarowania przestrzennego i na potrzeby posadawiania obiektów budowlanych na terenach, na których występują deformacje nieciągłe górotworu powodujące zagrożenie wystąpienia zapadlisk - było obligatoryjne. Podobne zmiany przepisów prawnych zaproponowano dla istniejących obiektów budowlanych w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu¹⁰⁶, gdzie zaproponowano również zmiany przepisów w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z występowaniem zapadlisk i deformacji nieciągłych oraz usuwania ich skutków.

(akta kontroli str. 203-286+402-413)

SRK prowadziła od roku 2021 w wersji elektronicznej ewidencję powstania i likwidacji deformacji na terenie gminy Trzebina. Ewidencja zawiera również dane w ograniczonym zakresie o deformacjach nieciągłych w latach 1989-2007. W ww. ewidencji, wg stanu na dzień 11 września 2024 r. odnotowano 51 zapadlisk w okresie od 2021-2024 r. Natomiast ewidencjonowanie zalewisk i podtopień, było prowadzone w ramach zadania pn.: Dokumentowanie comiesięcznego monitoringu wpływu zatapiania zlikwidowanej KWK Siersza na środowisko, bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych związanych z zatapianiem kopalni oraz monitorowanie przepływu wód”, gdzie wykonawca zadania w cyklu miesięcznym prowadził obserwację 22 rejonów na terenie obszaru górniczego byłej kopalni obejmujących w szczególności obszary obniżen potencjalnie zagrożonych zalewaniem po odtworzeniu się zwierciadła wód gruntowych pod kątem powstawania nowych zalewisk, deformacji nieciągłych oraz zmian hydrologicznych na powierzchni terenu (powstawania zalewisk). Ponadto tereny zagrożone powodzią przedstawione zostały na mapach zagrożenia powodziowego udostępnionych na publicznym portalu¹⁰⁷ PGW Wody Polskie (Hydroportal w Informatycznym Systemie Osłony Kraju – ISOK). Łączna powierzchnia terenu przedstawiona na mapach zagrożenia powodziowego ISOK – wynosi ok. 17 ha.

(akta kontroli str. 172-202, 356-363)

¹⁰⁵ Dz. U. z 2024 r., poz. 725 ze zm.

¹⁰⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 1190 ze zm.

¹⁰⁷ https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpmZP.

Zapadliska stwierdzone na terenie byłego obszaru górniczego Siersza w Trzebini likwidowane były przez SRK w okresie od 2021 r. Roboty budowlane dotyczące likwidacji realizowane były przez wykonawców zewnętrznych, którym udzielano zamówień w trybie awaryjnym, dopuszczonym przez obowiązujący w SRK „Regulamin udzielania zamówień nieobjętych obowiązkiem stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych” lub na podstawie umów wykonawczych zawieranych w ramach umowy ramowej, w tym w ostatnim roku w ramach wykonania zadania pn.: „Wykonanie robót związanych z naprawą i likwidacją deformacji nieciągłych wraz z koniecznymi robotami towarzyszącymi wyrządzonymi ruchem zlikwidowanych zakładów górniczych w latach 2023-2024”, zawartej 8 lutego 2023 r.

W prowadzonej przez SRK ewidencji na dzień kontroli¹⁰⁸ odnotowano 51 zapadlisk, wszystkie zostały zlikwidowane w czasie od jednego do 91 dni (średnio do 19 dni) od ich powstania. Przy czym ostatnie trzy zapadliska powstały w I kwartale 2024 r.¹⁰⁹ i zlikwidowane zostały po upływie od 8 do 14 dni¹¹⁰. Najdłuższy okres (91 dni) likwidacji deformacji nieciągłej w obrębie torowiska kolejowego wynikał z problemów z uzyskaniem zgód od właścicieli terenów sąsiadujących z torowiskiem, trudnych warunków geologicznych i pogodowych oraz wykonywania odbiorów prac przez administratora torowiska.

(akta kontroli str. 172-202, 356-363)

SRK nie posiada odrębnych, szczególnych procedur dotyczących zapobiegania zapadliskom i podtopieniom. Jak wyjaśnił Zarząd: *Działania realizowane były jednak w sposób systematyczny według przyjętych metod prognozowania, rozpoznawania i likwidacji zdarzeń dotyczących powstawania zapadlisk oraz odrębnie dla powstających czasowych zalewisk lub podtopień, wypracowanych na podstawie wieloletniego doświadczenia w realizacji tego typu prac.*

I tak w celu zapobiegania zdarzeniom zapadliskowym oraz ich wczesnego wykrywania prowadzone były m.in. następujące działania:

- bieżący monitoring geodezyjny terenów zagrożonych¹¹¹;
- pomiary i obserwacje makroskopowe w obszarze płytkiego kopalnictwa byłej kopalni w cyklu kwartalnym¹¹²;
- cotygodniowy monitoring 62 miejsc zagrożonych, wskazanych przez PIG-PIB jako potencjalne zapadliska istotne, czyli miejsca gdzie zapadliska powstały w latach ubiegłych i może nastąpić ich reaktywacja;
- badania kontrolne geofizyczne metodą georadarową¹¹³ oraz metodą pomiaru grawimetrycznego na terenach potencjalnie zagrożonych w podziale na mniejsze rejony¹¹⁴;
- pomiar geodezyjny dla powstałych zapadlisk zazwyczaj przy użyciu technologii – skaningu laserowego 3d i pomiar GPS;
- planowanie m.in. na podstawie ww. badań działań i harmonogramów prac kontrolno-zabezpieczających podłoże terenu – wierceń kontrolno-podszkawkowych;

¹⁰⁸ 11 września 2024 r.

¹⁰⁹ Ostatnie 7 marca 2024 r.

¹¹⁰ Średnio 11 dni.

¹¹¹ M.in. w sezonie letnim loty kontrolne UAV (dronami) nad terenami ROD „Gaj” w celu ich wykrywania, obserwacje wysokościowe (niwelacji) linii kolejowej do Elektrowni Siersza pomiędzy hektometrami 1.0 – 1.9, skaningu laserowego przy użyciu statku bezzałogowego UAV terenu wzdłuż linii kolejowej na obszarze ok. 2,2 ha oraz inwentaryzacja nowo powstałych zapadlisk przy użyciu skaningu laserowego.

¹¹² Obejmują wykonanie geodezyjnych pomiarów wysokościowych reperów w obszarach zabudowy (budynki, drogi, torowiska) oraz obserwacji makroskopowej powierzchni terenu w 10 rejonach, obejmujących łącznie powierzchnię ok. 124 ha terenu w celu wczesnego wykrycia osiadania terenu, które może prognozować powstawanie deformacji nieciągłych.

¹¹³ Łącznie objęły około 80 ha terenu z liniami pomiarowymi o łącznej długości około 42,7 km.

¹¹⁴ Powierzchnia objęta badaniami to około 68,1 ha.

- pozyskiwanie zgód (oświadczeń i ugód) na dysponowanie terenem do wykonania wierceń kontrolno-podszkawkowych;
- przekazywany teren robót Wykonawcy¹¹⁵.

Natomiast w przypadku podtopień prowadzone były m.in. następujące działania:

- comiesięczny monitoring¹¹⁶;
- w przypadku stwierdzenia powstania zalewiska pomiar jego powierzchni, wysokości lustra wody oraz podjęcie decyzji w sprawie odpompowania nadmiaru wód;
- wykonywanie prac konserwacyjnych rowów¹¹⁷ odwadniających oraz obserwacje umocnień w rejonach: starorzecza cieków Kozi Bród, obniżenia terenu przy ulicy Młyńskiej oraz obniżenia na terenach leśnych;
- odpompowywanie i odprowadzanie do lokalnych cieków wody z zalewisk¹¹⁸.

(akta kontroli str. 172-202, 320-344)

Koordinację działań Zarządu SRK związanych z likwidacją zagrożenia powstawania deformacji nieciągłych w Trzebini wspomagają powołane do tego celu zespoły specjalistów, w tym:

- Zespół Zarządzania Kryzysowego w związku z zapadliskami powstałymi na terenie miasta Trzebini w rejonie Pola Centralnego dawnego obszaru górniczego „Siersza I”¹¹⁹.
- Zespół ds. Zagrożeń związanych z powstawaniem deformacji nieciągłych na terenach płytkiej eksploatacji górniczej¹²⁰.
- Zespół międzyresortowy ds. zapadlisk w Trzebini obejmujący MKiŚ, MAP, MUW, UM Trzebini, PIG-PIB, SRK, który wyznaczył, nadzorował i koordynował harmonogram uzgodnionych wzajemnie działań.

Pracę tych zespołów opisano w Raporcie podsumowującym działania międzyresortowego Zespołu ds. zapadlisk w Trzebini, obejmującego przedstawicieli Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Ministerstwa Aktywów Państwowych, Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, Urzędu Miasta Trzebini, Państwowego Instytutu Geologicznego - PIB oraz działania SRK w zakresie bieżącej likwidacji zapadlisk oraz zapobiegania powstawaniu deformacji nieciągłych spowodowanych płytką eksploatacją górniczą byłej KWK Siersza w Trzebini z 28 listopada 2023 r.

(akta kontroli str. 300-321)

W ramach wykonanej na zlecenie SRK „Analizy materiałów archiwalnych związanych z występowaniem procesów zapadliskowych w rejonie Trzebini”¹²¹ wykonanej przez Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie dokonano m.in. wizji lokalnych¹²², w ramach których przeprowadzono 15 wywiadów społecznych z mieszkańcami, które potwierdziły, że nie występowały zapadliska nie zarejestrowane. Ponadto we wnioskach zapisano m.in., że nie wszystkie obiekty w analizowanym terenie zostały zaprojektowane na oddziaływania górnicze, w szczególności te, które powstały po

¹¹⁵ Wykonawca opracowuje dokumentację projektową, w a następnie po jej zaakceptowaniu przez SRK podpisuje umowy na dostawę wody i materiałów podszkawkowych i przystępuje do wykonania prac.

¹¹⁶ Który obejmuje m.in. bieżące prognozowanie zagrożeń wodnych, pomiar poziomu zwierciadła wody w 13 piezometrach oraz 1 studni obserwacyjnej, pobór prób wód z piezometrów i cieków lokalnych oraz wykonanie badań i analiz fizyko-chemicznych, pomiar przepływu wód w ciekach powierzchniowych, a także obserwację 22 rejonów na powierzchni ok. 49 ha terenu.

¹¹⁷ Wykonane zostały rowy odprowadzające nadmiar wody, w tym z zalewisk Wn-14 i Wn-15 do cieków lokalnych.

¹¹⁸ Które zostały zinwentaryzowane w rejonach obniżenia zlokalizowanych w pobliżu nieruchomości, w których poziom wód niesie ryzyko podmakania piwnic budynków.

¹¹⁹ Powołany Zarządzeniem Nr 31/2022 Prezesa z 21 września 2022 r.

¹²⁰ Powołany Zarządzeniem Nr 5/2023 Prezesa z 13 stycznia 2023 r.

¹²¹ Kraków, sierpień 2023.

¹²² Wizje lokalne przeprowadzono w miesiącach maj-lipiec 2023.

likwidacji zakładu, co może stanowić zagrożenie dla ich stanu technicznego w kontekście rejestrowanych zjawisk zapadliskowych.

(akta kontroli str. 346-347)

Z kolei we wnioskach ze „Specjalistycznej ekspertyzy w zakresie rozwiązań technologicznych i materiałowych związanych z podszadaniem płytko występujących wyrobisk kopalnianych”¹²³ zapisano m.in., że: Zjawiska nieciągłe występujące na powierzchni terenów pogórnich w znacznej większości przypadków były następstwem pozostawienia po zakończeniu wydobywania kopaliny pustek w górotworze na niewielkiej głębokości (do 100 m p.p.t.). Mechanizm powstawania zjawisk nieciągłych na powierzchni terenu, w tym lejów zapadliskowych był dobrze poznany, jednak wystąpienie lub przewidzenie miejsca i czasu wystąpienia szkody górniczej jest trudne do określenia. Przyjmuje się, że deformacje terenu w postaci lejów powstają najczęściej w wyniku przemieszczenia materiału skalnego z warstw nadległych do pustek występujących na głębokości mniejszej niż 100m. Takie słabe utwory rzeczne i fluwioglacjalne były reprezentowane przez piaski, żwiry, gliny pylaste oraz zwałowe i są typowe dla utworów czwartorzędowych, pozostających w nadkładzie płytko występujących złóż węgla kamiennego w rejonie GZW. **Stabilność pustek, szczególnie płytko występujących w górotworze może utrzymywać się przez dziesiątki lat pod warunkiem, że górotwór jest odwadniany. W przypadku zaniechania pompowania wód z wyrobisk poeksploatacyjnych ośrodek gruntowy, w wyniku nasycenia wodą zmienia swoje parametry mechaniczne, co generuje wysokie prawdopodobieństwo niszczenia struktury warstw nadległych nad pustkami skalnymi.**

(akta kontroli str. 346-347)

Od 29 maja 2023 r. rozpoczęto pompowanie wód z wykorzystaniem jednej pompy głębinowej o wydajności ok. 5,5 m³/min, pracującej na zmiany z otworów P-1 i P-1bis. Maksymalna wydajność zabudowanych dwóch pomp głębinowych - wynosi ok. 11 m³/min. Po rozpoczęciu pompowania przyrost zwierciadła wody w centralnej części byłego obszaru górniczego „Siersza I” wynoszący ok. 0,4÷0,5 m/miesiąc został ustabilizowany na poziomie ok. 307 ÷ 308 m n.p.m. przy wydajności pompowni ok. 5,5 m³/min. Wody z pompowni odprowadzane były do rowu Kanału wód przemysłowych połączonego odpływem z ciekim Kozi Bród. Oględziny przeprowadzone w trakcie kontroli potwierdziły zainstalowanie m.in. ww. pomp na głębokości odpowiednio 70 i 50 m (głębokość do zwierciadła wody to ok. 33 m – 307,85 m n.p.m.) dla ich zabudowy wykorzystano otwory piezometrów P-1 i P-1bis, które posiadały połączenie korytarzowe z płytkimi wyrobiskami i zlikwidowanym szybem Artur Główny, gdzie było główne odwadnianie kopalni.

(akta kontroli str. 6-72)

Zarząd SRK na podstawie wniosków i zaleceń zawartych w dokumentacji pn.: „Ekspertyza hydrogeologiczna określająca konsekwencje trwającego procesu zatapiania zlikwidowanej KWK „Siersza” w aspekcie zagrożenia dla powierzchni terenu” podjął decyzję o wznowieniu pompowania, z zastosowaniem wymogów zapisów decyzji Marszałka Województwa Małopolskiego¹²⁴, zatwierdzającej na okres pięciu lat „Projekt robót geologicznych obejmujących długotrwałe pompowanie wody w obrębie byłego O.G. „Siersza I” w Trzebini” oraz przy uwzględnieniu rekomendacji ekspertów i naukowców powołanych przez Prezesa Zarządu SRK do Zespołu ds. Zagrożeń związanych z powstawaniem deformacji nieciągłych na terenach płytkiej eksploatacji górniczej byłej KWK Siersza. W ww. opracowaniu rozpatrzono także kwestię ewentualnego zatrzymania procesu piętrenia wody w zatapianej kopalni

¹²³ Wykonanej na zlecenie SRK przez Stowarzyszenia Naukowe im. Stanisława Staszica z Krakowa w 2024 r.

¹²⁴ Nr SR-IX.7430.7.2023.DR z 15 maja 2023 r.

poprzez uruchomienie pompowania wody z płytkich wyrobisk i zrobów oraz jej odprowadzania do pobliskich cieków powierzchniowych. W ekspertyzie ustalono, że obecnie dopuszczalna rzędna piętrzenia w aspekcie ochrony przed powstawaniem kolejnych deformacji nieciągłych – zapadlisk, powinna mieścić się w przedziale od obecnej rzędnej +307 do około +310 m n.p.m. W przeciwnym wypadku poziom podnoszącej się wody w zrobach obejmujący aktualnie niewielką powierzchnię pod terenami płytkiej eksploatacji poszerzy się znacznie, stwarzając dodatkowe zagrożenie powstawaniem zalewisk i powstawania zapadlisk. W opracowaniu przedstawiono również proponowaną koncepcję wznowienia pompowania wody z zatopionej częściowo kopani w celu ograniczenia liczby zapadlisk oraz zabezpieczenia terenu przed wystąpieniem zalewisk i podtopień. Z uwagi na trudne do przewidzenia efekty wznowienia pompowania wody eksperci i naukowcy zaproponowali, aby prace związane z zatrzymaniem piętrzenia wody prowadzić w pierwszej fazie na zasadzie realizacji Projektu robót geologicznych w ramach długotrwałego pompowania wód i obserwacji zwierciadła wód gruntowych. Po uruchomieniu pompowania wód zwierciadło wód gruntowych ustabilizowało się, a liczba powstających zapadlisk spadła z ok. 16 szt. w I kwartale 2023 r. do trzech sztuk I kwartale 2024 r., a w II kwartale nie odnotowano zapadlisk.

(akta kontroli str. 25-72, 356-363)

Jak wyjaśnił Zarząd: Prace związane z pompowaniem zamierza się zrealizować w dwóch etapach. Prowadzony obecnie Etap I objęty zakresem projektu robót geologicznych, dotyczy robót prowadzonych w otworach P-1 i P-1 bis. Czas realizacji I Etapu wyniesie 3 -5 lat. Etap II (opcjonalny) – dotyczy odwiercenia dwóch kolejnych otworów studziennych we wskazanych lokalizacjach. Podobnie jak w przypadku Etapu I w odwierconych otworach przewiduje się prowadzenie długotrwałych, próbnych pompowań. Czas realizacji Etapu II w przypadku potwierdzenia w Etapie I konieczności jego realizacji, wyniesie 2 lata.

(akta kontroli str. 25-72)

SRK zawarła¹²⁵ umowę na wykonanie regulacji stanu prawnego wybudowanej pompowni, tj. na „Wykonanie dokumentacji wraz z uzyskaniem pozwolenia wodnoprawnego na wylot i odprowadzanie wód z odwadniania terenu w obrębie byłego O.G. Siersza I w Trzebinii. Wykonawca opracował operat wodnoprawny i złożył do PGW Wody Polskie Zarząd Zlewni w Katowicach wniosek (31 stycznia 2024 r.) o pozwolenie wodnoprawne dla pompowni¹²⁶. W dniu 6 marca 2024 r. w Biuletynie Informacji Publicznej PGW Wody Polskie Zarząd Zlewni w Katowicach opublikowano¹²⁷ zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego w sprawie wydania pozwolenia wodnoprawnego w przedmiotowej sprawie.

(akta kontroli str. 25-72)

Uruchamiając w maju 2023 roku proces próbnych pompowań brano pod uwagę stan bezpieczeństwa zagrożenia życia lub zdrowia ludzi ze strony występujących zapadlisk w obszarach dokonanej płytkiej eksploatacji górniczej korzystając z zapisów art. 31 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹²⁸.

SRK zwróciła¹²⁹ się do Wojewody Małopolskiego z wnioskiem o określenie rozmiaru i czasu korzystania z wody na okres 5 lat w drodze aktu prawa miejscowego, zgodnie

¹²⁵ 15 listopada 2023 r.

¹²⁶ Na okres 5 lat na usługi wodne obejmujące: trwałe odwodnienie gruntów na byłym OG „Siersza I”, odprowadzenie wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miasta Trzebinia do wód Rowu od Krystynowa w km 2+080 oraz wykonanie urządzenia wodnego, tj. wylotu o średnicy 400mm do Rowu od Krystynowa wraz z umocnieniem jego skarp.

¹²⁷ 6 marca 2024 r.

¹²⁸ Dz.U. z 2024 r. poz. 1087 ze zm.

¹²⁹ Pismem nr L. dz. 24/D/DG/GG/GW2/RS/12102/23 z 29 sierpnia 2023 r.

z art. 31 ustawy Prawo wodne, na warunkach określonych w decyzji zatwierdzającej Projekt robót geologicznych obejmujący długotrwałe pompowanie wody w obrębie byłego O.G. „Siersza I” w Trzebini. Jak wyjaśnił Zarząd: Wojewoda Małopolski pozostawił sprawę bez pisemnej odpowiedzi, a na spotkaniu z udziałem PGW Wody Polskie nakazał wykonanie uregulowania stanu formalno-prawnego. PGW WP przeprowadziła¹³⁰ kontrolę wylotu wód z pompowni w zakresie określonym w art. 334 pkt 1, 4 i 5 ustawy Prawo wodne dotyczącym korzystania z wód oraz ochrony zasobów wodnych, wykonywania urządzeń wodnych, utrzymywania wód oraz urządzeń wodnych. W Zarządzeniu Pokontrolnym¹³¹ nałożono na SRK zalecenia pokontrolne dotyczące: uregulowania stanu formalno-prawnego, dotyczącego korzystania z usługi wodnej oraz wykonania urządzenia wodnego, tj. wylotu do Rowu od Krystynowa (Kanału wód przemysłowych). Do pompowania wód wykorzystywane były powstałe przed 1975 r. otwory podsadzkowe P-1 i P-1 bis, dla których na podstawie art. 133 ust. 1 ustawy Prawo wodne nie było wymagane pozwolenie wodnoprawne. Natomiast niezbędne było uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego na wylot wód pompowanych z otworów pompowych P-1 i P-1bis do Rowu od Krystynowa (Kanału wód przemysłowych) oraz na trwale odwadnianie gruntów w byłym obszarze górnictwa „Siersza I” maksymalnie do rzędnej +305 m n.p.m., tj. głębokości ok. 36,5 m, na okres do 30 kwietnia 2028 r., tj. do czasu obowiązywania decyzji Marszałka Województwa Małopolskiego zatwierdzającej projekt robót geologicznych na długotrwałe pompowanie wody w obrębie byłego O.G. „Siersza I” w Trzebini.

(akta kontroli str. 25-72)

Dyrektor Zarządu Zlewni w Katowicach PGW Wody Polskie wydał (29 kwietnia 2024 r.) Decyzję udzielając pozwolenia wodnoprawnego¹³² dla SRK w zakresie:

- wykonania urządzenia wodnego – wylotu o średnicy 400 mm,
- usługi wodnej obejmującej trwale odwadnianie gruntów w byłym Obszarze Górniczym „Siersza I”,
- usługi wodnej obejmującej odprowadzenie wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miasta Trzebinia.

(akta kontroli str. 320-344)

Na podstawie prowadzonego od 2005 roku monitoringu¹³³, stwierdzono, że trwa ostatni etap zatapiania wyrobisk pogórnictwa. Tempo przyrostu poziomu wód uległo spowolnieniu z ok. 0,4÷0,5 m/miesiąc do ok. 0,0÷0,15 m/miesiąc¹³⁴.

Jakość pompowanych przez SRK i odprowadzanych wód podziemnych do cieku Kozi Bród klasyfikuje te wody wg danych z monitoringu wód z lipca 2024 r. w:

- V klasie jakości wód podziemnych ze względu na wysoką zawartość związków żelaza, siarczany, mangan (wody z utworów karbońskich),
- IV klasie jakości wód podziemnych ze względu na wysoką zawartość związków niklu,
- III klasie jakości wód podziemnych ze względu na podwyższoną zawartość wapnia, magnez,
- II klasie jakości wód podziemnych ze względu na podwyższoną zawartość wodorowęglanów,

¹³⁰ 5 października 2023 r.

¹³¹ Nr 14/2023 z 24 października 2023 r., znak sprawy: GL.RUK.452.27.2023.

¹³² Znak CK.ZUZ.4210.60.2024.AS, która stała się ostateczna 4 czerwca 2024 r.

¹³³ Obejmującego m.in. pomiar poziomu zwierciadła wody w 13 piezometrach oraz 1 studni obserwacyjnej, pobór prób wód z piezometrów i cieków lokalnych oraz wykonanie badań i analiz fizyko-chemicznych, pomiar przepływu wód w ciekach powierzchniowych, a także obserwację 22 rejonów o powierzchni ok. 49 ha terenu.

¹³⁴ Na skutek rozpoczętego w dniu 29 maja 2023 r. pompowania wód podziemnych

- I klasie jakości wód podziemnych dla 7 pozostałych badanych parametrów fizyko-chemicznych: chlorki, potas, sód, cynk, ołów, kadm, chrom, przewodność elektryczna właściwa.

Zauważalne było również pogorszenie jakości wód w płytkich wyrobiskach i górotworze pod kątem zawartości związków żelaza, którego wartość wzrosła z poziomu 10 mg/dm³ od początku pompowania wód w maju 2023 r. do poziomu 16 mg/dm³ w lipcu 2024 r. Jakość odprowadzanych wód z pompowni w Trzebini wynika z chemizmu wód powierzchniowych zasilających górotwór i chemizmu wód z utworów karbońskich zatapianych wyrobisk i mogą one ulec dalszemu pogorszeniu.

(akta kontroli str. 320-344)

Tereny wskazane przez PIG jako potencjalne zapadliska istotne (62 miejsca) zostały przez SRK oznakowane i były na bieżąco monitorowane. Łącznie w latach 2021÷2024: liczba zapadlisk – 51 szt., kubatura materiałów zużytych dotychczas do zasypu 51 szt. wynosi ok. 8 580 m³.

Łącznie w latach 2021-2024 (do 25 sierpnia) zlikwidowano 51 zapadlisk, a kubatura materiałów zużytych do ich zasypu wyniosła ok. 8 580 m³. Koszt (netto) ich likwidacji wyniósł 3 729 258,97 zł netto.

(akta kontroli str. 320-344)

Łączne koszty działań wykonywanych po zakończeniu likwidacji KWK Siersza realizowanych przez SRK w okresie od 2018 r. do 2024 r. (do 26 września) wyniosły 40 075 921,30 zł¹³⁵. Z tego na szkody górnicze wydatkowano 19 212 776,96 zł¹³⁶, natomiast na zadania polikwidacyjne 20 863 144,34 zł¹³⁷.

(akta kontroli str. 396-401)

W rejonie płytkiego kopalnictwa w Trzebini na zlecenie SRK zakończono już roboty wiertniczo-podsadzkowe uzdatniające i zabezpieczające teren przed deformacjami nieciągłymi, na łącznej powierzchni około 10,43 ha¹³⁸, gdzie wykonano: 293 otwory podsadzkowe, o łącznej długości 11 210,1 mb, 31 otworów iniekcyjnych, o łącznej długości 430 mb, do których zatłoczono łącznie 27 580,31 m³ mieszaniny podsadzkowej. Na dzień 26 sierpnia 2024 r. w Trzebini Sierszy wykonywane były na zlecenie SRK roboty uzdatniające, zabezpieczające oraz wzmacniające podłoże terenów o łącznej powierzchni około 12,65 ha¹³⁹. Ponadto, planowane było wykonanie robót uzdatniających i zabezpieczających oraz wzmacniających podłoże terenów o łącznej powierzchni około 3,75 ha¹⁴⁰, w tym:

(akta kontroli str. 320-344)

¹³⁵ W poszczególnych latach odpowiednio: 819 615,03 zł, 62 843,64 zł, 500 330,63 zł, 456 418,10 zł, 2 248 758,37 zł, 18 325 715,55 zł oraz 17 662 239,98 zł.

¹³⁶ W tym na likwidację zapadlisk 4 489 174,00 zł, odszkodowania dot. cmentarza 215 631,00 zł, roboty uzdatniające i zabezpieczające 9 379 495,34 zł, ekspertyzy naukowo-badawcze 3 120 945,99 zł, budowę i obsługę przepompowni 1 849 256,91 zł, odszkodowania na remont budynków 24 500,00 zł, odszkodowania za ogródki działkowe 125 784,21 zł oraz 7 989,51 zł na pozostałe wydatki.

¹³⁷ W tym na comiesięczny monitoring wpływu zatapiania KWK Siersza na środowisko 360 588,00 zł, kwartalne pomiary geodezyjne na terenie byłej KWK Siersza 309 447,92 zł, ochronę mienia (zapadlisko na cmentarzu) 14 040,00 zł, roboty uzdatniające i zabezpieczające 16 482 652,08 zł, budowę systemu odwadniania obszaru górniczego 2 885 234,37 zł, ekspertyzy naukowo-badawcze 119 000,00 zł, budowę i obsługę przepompowni 692 036,77 zł oraz 145,20 zł na pozostałe wydatki.

¹³⁸ M.in. w rejonie: Osiedla Gaj, ul. Grunwaldzkiej 97A i 108, Górniczej 3, 5, 2, 4, 8, Sobieskiego 25, Jana Pawła II 7, 22 stycznia, Sołskiego i Jana Pawła II, Górniczej i Dyrekcyjnej, toru dojazdowego do Elektrowni Siersza i cmentarza parafialnego.

¹³⁹ M.in. w rejonie: osiedla Trentowiec (ul. Grunwaldzka 78-94), ul. Młyńskiej, Braci Romockich, Zwycięstwa i 11 Listopada.

¹⁴⁰ M.in. w rejonie: rurociągu paliwowego PERN przy ul. Grunwaldzkiej (przy Os. Trętowniec) i ul. Dembowskiego 13-15.

W grudniu 2023 r. SRK odebrała wyceny wyłączzonej z użytkowania południowej części ROD Gaj¹⁴¹ położonych w Trzebini przy ul. Jana Pawła II. W operatach szacunkowych określono wartości rynkowe 110 ogródków działkowych oraz części wspólnych celem wypłaty odszkodowań dla właścicieli ogródków działkowych. Ponadto trwają prace nad wypracowaniem porozumienia w kwestii przeniesienia ogródków działkowych z terenu zagrożonego powstawaniem deformacji nieciągłych na tereny bezpieczne przekazane Gminie Trzebinia.

(akta kontroli str. 320-344)

SRK zawarła jedną ugodę na odbudowę nagrobka na Cmentarzu Parafialnym w Trzebini i 15 ugód na wypłatę odszkodowań. Pozostali poszkodowani złożyli pozwy o wypłatę odszkodowań z tytułu utraconych nagrobków oraz strat moralnych.

(akta kontroli str. 320-344)

SRK nie prowadzi rejestru skarg i wniosków posiada informacji, czy temat likwidacji KWK Siersza był przedmiotem skarg i wniosków mieszkańców.

(akta kontroli str. 287-299)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

SRK prowadziła ewidencję powstania i likwidacji deformacji na terenie gminy Trzebinia oraz na bieżąco usuwał występujące zapadliska. Prowadziła też szereg działań w celu zapobiegania zdarzeniom zapadliskowym oraz ich wczesnego wykrywania. W szczególności prowadziła monitoring terenów zagrożonych, prowadziła badania metodami georadarową, pomiaru grawimetrycznego, skaningu laserowego, pomiaru GPS. Ponadto prowadziła wiercenia kontrolno-podszadzkowe i prace uzdatniające i zabezpieczające teren przed deformacjami nieciągłymi.

Zdaniem NIK, pozytywnie należy ocenić podjętą decyzję o rozpoczęciu od maja 2023 r. pompowania wód z wykorzystaniem pompy głębinowej, co w efekcie przyczyniło się do zmniejszenia powstawania zapadlisk. Ostatnie z nich powstało 7 marca 2024 r.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następującą uwagę i wnioski:

Uwaga

Do czasu opracowania i wdrożenia bezpiecznego zakończenia likwidacji KWK Siersza należy kontynuować stabilizację poziomu wód podziemnych poprzez ich odpompowywanie.

Wnioski

1. Podjęcie skutecznych działań dla wybudowania odwodnienia terenów zagrożonych, w tym przebudowy cieku Kozi Bród.
2. Kontynuowanie stabilizacji płytkich wyrobisk poprzez ich wypełnianie lub zatłaczanie mieszanki stabilizującej.

¹⁴¹ W ramach zadania pn.: „Wycena nieruchomości i składników majątku (określenie wartości rynkowej i/lub wartości odtworzeniowej), zlokalizowanych w Trzebini, obręb Siersza, w celu wypłaty odszkodowania pieniężnego za szkody górnicze”.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwagi
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 15 listopada 2024 r.

Kontroler

Wojciech Graca

Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach

.....